

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 28.09.2001
COM(2001) 536 τελικό

ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ

Αποζημίωση των θυμάτων αξιόποινων πράξεων

(υποβληθέν από την Επιτροπή)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύνοψη	4
Διαβούλευση για την πράσινη βίβλο με όλους τους ενδιαφερόμενους	4
Σύνοψη των ερωτήσεων	5
1. Εισαγωγή.....	6
1.1. Το θύμα αξιόποινης πράξης και ο χώρος ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης	6
1.2. Μέτρα και πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί μέχρις ώρας	6
1.3. Στόχος και πεδίο εφαρμογής.....	7
1.4. Όρια.....	8
2. Ευρωπαϊκές ρυθμίσεις.....	8
2.1. Η αρχή της απαγόρευσης διακρίσεων.....	9
2.2. Το δικαίωμα δίκαιης ακρόασης	10
2.3. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αποζημίωση των Θυμάτων Βίαιων Εγκλημάτων ..	11
3. Επισκόπηση των συστημάτων κρατικής αποζημίωσης των Κρατών Μελών.....	12
3.1. Εισαγωγή.....	12
3.2. Επιλεξιμότητα	12
3.3. Καλυπτόμενες ζημίες	14
3.4. Επικουρική εφαρμογή και υποκατάσταση του κράτους.....	18
3.5. Τυπικά κριτήρια	19
3.6. Προκαταβολή	20
3.7. Αρμόδιο για τον υπολογισμό της αποζημίωσης όργανο.....	20
3.8. Συνολικό ποσό αποζημιώσεων που καταβλήθηκαν και αιτήσεις που παραλήφθηκαν	20
4. Ανάγκη δράσης σε Κοινοτικό επίπεδο.....	21
4.1. Βασικά δεδομένα των συστημάτων κρατικής αποζημίωσης.....	21
4.2. Η κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώνων πράξεων σε κοινοτικό επίπεδο...	21
4.3. Το θύμα αξιόποινης πράξης ως σημείο εκκίνησης	23
5. Αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώνων πράξεων – ελάχιστα πρότυπα	23
5.1. Γενικοί προβληματισμοί	23
5.2. Τα στοιχεία ενός ελάχιστου προτύπου – κριτήρια επιλεξιμότητας	24
5.3. Καλυπτόμενες ζημίες	26
5.4. Επικουρική εφαρμογή.....	30

5.5.	Υποκατάσταση του κράτους.....	32
5.6.	Καταγγελία της αξιόποινης πράξης στην αστυνομία.....	32
5.7.	Η αίτηση κρατικής αποζημίωσης.....	32
5.8.	Προκαταβολή.....	33
5.9.	Άλλα κριτήρια.....	34
6.	Πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην αποζημίωση.....	34
6.1.	Η κατάσταση σήμερα.....	34
6.2.	Εμπόδια που απορρέουν από τη διαμεθοριακή κατάσταση.....	35
6.3.	Το μοντέλο της αμοιβαίας συνδρομής.....	37
6.4.	Το μοντέλο διπλής ευθύνης.....	40
6.5.	Γενικές παρατηρήσεις και συγκρίσεις.....	41
6.6.	Οριζόντια προβλήματα εφαρμογής.....	42
7.	Τελικές παρατηρήσεις.....	43

ΣΥΝΟΨΗ

Η παρούσα Πράσινη Βίβλος προτείνει τη διαβούλευση όλων των ενδιαφερομένων για τα μέτρα που μπορούν να υιοθετηθούν σε κοινοτικό επίπεδο για τη βελτίωση της κρατικής αποζημίωσης των θυμάτων αξιόποινων πράξεων στην ΕΕ. Τα βασικά θέματα που εξετάζονται στο συγκεκριμένο έγγραφο είναι τα ακόλουθα.

- Ποιοί είναι οι σχετικοί ευρωπαϊκοί κανόνες για να εξετασθεί η κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιόποινων πράξεων σε κοινοτικό επίπεδο;
- Ποιές είναι οι δυνατότητες που προσφέρονται επί του παρόντος στα θύματα αξιόποινων πράξεων στην ΕΕ προκειμένου να λάβουν κρατική αποζημίωση;
- Ποιό είναι το πεδίο και η ανάγκη δράσης σε κοινοτικό επίπεδο, με βάση την υπάρχουσα κατάσταση στην ΕΕ σήμερα;
- Πώς μια κοινοτική πρωτοβουλία θα μπορούσε να ενισχύσει τις πιθανότητες των θυμάτων αξιόποινων πράξεων να επιτύχουν κρατική αποζημίωση;
- Πώς μπορεί να διευκολυνθεί η κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιόποινων πράξεων σε διαμεθοριακές καταστάσεις;

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟ ΜΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΟΥΣ

Τα κεφάλαια 5 και 6 του παρόντος εγγράφου περιλαμβάνουν ορισμένες ερωτήσεις - οι οποίες αναφέρονται εξίσου κάτωθι - σχετικά με αυτά που η Επιτροπή θεωρεί ως τα πλέον σημαντικά προς επίλυση προβλήματα στο πλαίσιο της αξιολόγησης ενδεχόμενης πρωτοβουλίας σχετικά με την κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιόποινων πράξεων. Η Επιτροπή καλεί όλους τους ενδιαφερομένους να της αποστείλουν αιτιολογημένες απαντήσεις σχετικά με τα ζητήματα αυτά, αλλά είναι αυτονόητο ότι αυτά δεν είναι περιοριστικά και ότι είναι ευπρόσδεκτες οι παρατηρήσεις για άλλα θέματα κρατικής αποζημίωσης των θυμάτων αξιόποινων πράξεων, ανεξάρτητα από το αν αυτά αναφέρονται ή όχι στο παρόν έγγραφο. Οι απαντήσεις και οι παρατηρήσεις πρέπει να αποσταλούν πριν από τις 31 Ιανουαρίου 2002 στη διεύθυνση:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις, μονάδα Α.3
Rue de la Loi 200
B-1049 Brussels
Φαξ: +32 2 2996457

E-mail: jai-coop-jud-civil@cec.eu.int

Οι απαντήσεις και τα σχόλια μπορούν να δημοσιευθούν στην ιστοσελίδα της Επιτροπής, εκτός εάν ο αποστολέας εκφράσει ρητά την αντίθεσή του. Στις αρχές του 2002, η Επιτροπή θα εξετάσει την ανάγκη να διοργανώσει δημόσια ακρόαση για να διευρυνθεί η συζήτηση για τα προβλήματα που επισημαίνονται στο παρόν έγγραφο.

ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Ερώτηση αριθ. 1: Πρέπει η ενδεχόμενη κοινοτική πρωτοβουλία για την κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώνων πράξεων να επιδιώκει τους τρεις στόχους που ορίζονται στο κεφάλαιο 4.2; Υπάρχουν άλλοι στόχοι που πρέπει να επιδιωχθούν εξίσου;

Ερώτηση αριθ. 2: Ποιά πρέπει να είναι τα κριτήρια επιλεξιμότητας για τα είδη αξιόποινης πράξης και βλάβης που καλύπτονται από ένα ελάχιστο πρότυπο;

Ερώτηση αριθ. 3: Πρέπει να ενσωματωθεί σε ένα ελάχιστο πρότυπο ο βαθμός αποδείξεως που απαιτείται από τον αιτούντα κρατική αποζημίωση;

Ερώτηση αριθ. 4: Πρέπει οι μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες να συμπεριληφθούν σε ένα ελάχιστο πρότυπο και, αν ναι, μπορεί να συμπεριληφθεί ορισμός των ζημιών αυτού του είδους;

Ερώτηση αριθ. 5: Η αποζημίωση για μόνιμη αναπηρία μπορεί να προσδιορισθεί για τους σκοπούς των ελάχιστων προτύπων;

Ερώτηση αριθ. 6: Θα έπρεπε ένα ελάχιστο πρότυπο να λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση του θύματος κατά τον καθορισμό της επιλεξιμότητας του θύματος ή του ποσού της αποζημίωσης;

Ερώτηση αριθ. 7: Πώς πρέπει να καθορισθεί, σε ένα ελάχιστο πρότυπο, ο επικουρικός χαρακτήρας της κρατικής αποζημίωσης σε σχέση με άλλες πηγές αποζημίωσης των θυμάτων;

Ερώτηση αριθ. 8: Ποιές άλλες πηγές αποζημίωσης πρέπει να αφαιρεθούν από την κρατική αποζημίωση;

Ερώτηση αριθ. 9: Πρέπει να συμπεριληφθεί στο ελάχιστο πρότυπο η δυνατότητα προκαταβολής;

Ερώτηση αριθ. 10: Πρέπει να συμπεριληφθούν στο ελάχιστο πρότυπο κριτήρια που συνδέονται με τη συμπεριφορά του θύματος σε σχέση με την αξιόποινη πράξη ή τη συμμετοχή του σε εγκληματική δραστηριότητα εν γένει ή άλλοι προβληματισμοί που αφορούν το περί δικαίου αίσθημα ή τη δημόσια τάξη;

Ερώτηση αριθ. 11: Ποιά άλλα κριτήρια πέραν αυτών που εξετάζονται στο συγκεκριμένο έγγραφο θα μπορούσαν να ενσωματωθούν σε ένα ελάχιστο πρότυπο;

Ερώτηση αριθ. 12: Το δικαίωμα του διαμεθοριακού θύματος να επιδιώξει τη συνδρομή αρχής στο κράτος μέλος κατοικίας του κατά την εξέταση αίτησης αποζημίωση από άλλο κράτος μέλος, μπορεί να αποτελέσει μέσο για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

Ερώτηση αριθ. 13: Η δυνατότητα του θύματος να λάβει κρατική αποζημίωση στο κράτος μέλος κατοικίας καθώς και στο κράτος μέλος τέλεσης της αξιόποινης πράξης μπορεί να αποτελεί ιδιαίτερο μέσο που να διευκολύνει την πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

Ερώτηση αριθ. 14: Ποιές άλλες λύσεις πέραν αυτών που αναλύονται στο παρόν έγγραφο μπορούν να προβλεφθούν για να διευκολυνθεί η πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

Ερώτηση αριθ. 15: Πρέπει να δημιουργηθούν εναρμονισμένα έντυπα που να χρησιμοποιούνται για τις αιτήσεις κρατικής αποζημίωσης σε όλα τα κράτη μέλη;

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Το θύμα αξιόποινης πράξης και ο χώρος ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης

Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η ΕΕ βρίσκεται αντιμέτωπη με την πρόκληση να εξασφαλίσει ότι το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας σε ολόκληρη την Ένωση ασκείται υπό συνθήκες ασφάλειας και δικαιοσύνης προσπελάσιμες στους πάντες. Η πρόκληση αυτή προϋποθέτει την εγκαθίδρυση ενός πραγματικού χώρου δικαιοσύνης, στον οποίο οι άνθρωποι θα μπορούν να προσφεύγουν στα δικαστήρια και στις αρχές οποιουδήποτε κράτους μέλους το ίδιο εύκολα όσο και στο δικό τους κράτος μέλος και στον οποίο θα επιτευχθεί μεγαλύτερη συμβατότητα και περισσότερη σύγκλιση μεταξύ των νομικών συστημάτων των κρατών μελών. Η ανάγκη αντιμετώπισης αυτής της πρόκλησης γίνεται εμφανής από τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό προσώπων που χρησιμοποιούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας τους στο εσωτερικό της Ένωσης, για παράδειγμα ως σπουδαστές ή εργαζόμενοι.

Η εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης πρέπει να λαμβάνει δεόντως υπόψη και τις ανάγκες των θυμάτων αξιολογώντων πράξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Σχέδιο Δράσης της Βιέννης¹ του Συμβουλίου και της Επιτροπής, το οποίο εγκρίθηκε από το Συμβούλιο το 1998, ζητά την εξέταση του ζητήματος της παροχής βοήθειας προς τα θύματα με τη διενέργεια συγκριτικής μελέτης των συστημάτων αποζημίωσης των θυμάτων και αξιολόγηση της δυνατότητας σχετικών ενεργειών στο επίπεδο της Ένωσης. Η Επιτροπή παρουσίασε το 1999² ανακοίνωση για τα θύματα αξιολογώντων πράξεων, η οποία δεν καλύπτει μόνον τις πτυχές της αποζημίωσης, αλλά και άλλα θέματα τα οποία μπορούν να εξεταστούν για τη βελτίωση της θέσης των θυμάτων αξιολογώντων πράξεων στην ΕΕ. Έχοντας υπόψη την εν λόγω ανακοίνωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε το 1999³ ζήτησε με τα συμπεράσματά του την εκπόνηση ελαχίστων προτύπων σχετικά με την προστασία των θυμάτων αξιολογώντων πράξεων, και ιδίως σχετικά με την πρόσβαση των θυμάτων στη δικαιοσύνη και τα δικαιώματά τους να ζητούν αποζημίωση για κάθε ζημία που υπέστησαν, συμπεριλαμβανομένης της δικαστικής δαπάνης. Ζήτησε επίσης την εκπόνηση εθνικών προγραμμάτων για τη χρηματοδότηση δημοσίων και μη μέτρων για την παροχή βοήθειας και την προστασία των θυμάτων.

1.2. Μέτρα και πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί μέχρις ώρας

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ήδη από τη δεκαετία του '80 υποστηρίξει έντονα και συνεχώς τη βελτίωση της αποζημίωσης που χορηγείται στα θύματα αξιολογώντων

¹ ΕΕ C 19 της 23.1.1999, σ. 1. Σημείο 51 στοιχείο γ)

² Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Θύματα αξιολογώντων πράξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση - προβληματισμός για πρότυπα και δράση. COM(1999) 349 τελικό, 14.7.1999.

³ Συμπεράσματα της προεδρίας, στοιχείο 32.

πράξεων. Μπορεί να γίνει ιδιαίτερα παραπομπή στο ψήφισμά του του 1989⁴ και στο ψήφισμά του⁵ για την ανακοίνωση της Επιτροπής του 1999.

Το Συμβούλιο εξέδωσε στις 15 Μαρτίου 2001 μία απόφαση πλαίσιο σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες⁶. Η απόφαση, η οποία βασίζεται στον τίτλο VI της Συνθήκης ΕΕ, περιλαμβάνει την υποχρέωση των κρατών μελών να κατοχυρώνουν το δικαίωμα των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεις να εξασφαλίζουν απόφαση σχετικά με την εκ μέρους του δράστη ανόρθωση της ζημίας στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν επίσης μέτρα ώστε να διευκολύνεται η παροχή επαρκούς αποζημίωσης στα θύματα εκ μέρους του δράστη. Πέραν αυτών των διατάξεων, το θέμα της αποζημίωσης των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων δεν τίγεται.

Όσον αφορά τις προπαρασκευαστικές εργασίες, εμπειριστατωμένη μελέτη⁷ για τη θέση των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων στην ΕΕ ολοκληρώθηκε το 2000, με στήριξη από το κοινοτικό πρόγραμμα Grotius. Η μελέτη κάλυπτε, μεταξύ άλλων πτυχών, τη δυνατότητα των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων να λάβουν αποζημίωση από το δημόσιο δυνάμει των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών. Τη μελέτη ακολούθησε διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην Umeå, της Σουηδίας τον Οκτώβριο 2000, επίσης με στήριξη από το πρόγραμμα Grotius. Τα συμπεράσματα⁸ της διάσκεψης περιελάμβαναν ορισμένες συστάσεις για τη βελτίωση της θέσης των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων όσον αφορά θέματα αποζημίωσης, καθώς και σύσταση προς την Επιτροπή να εξετάσει το ενδεχόμενο θέσπισης δεσμευτικής νομοθεσίας για το θέμα στο επίπεδο της Ένωσης.

1.3. Στόχος και πεδίο εφαρμογής

Ως απάντηση των αιτημάτων του σχεδίου δράσης της Βιέννης και των συμπερασμάτων του Τάμπερε, η παρούσα Πράσινη Βίβλος έχει ως στόχο να ξεκινήσει τη διαβούλευση για τα πιθανά σε κοινοτικό επίπεδο μέσα βελτίωσης των δυνατοτήτων αποζημίωσης των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων στην ΕΕ.

Το συγκεκριμένο έγγραφο επικεντρώνεται στην αποζημίωση που χορηγείται από το κράτος και αναπτύσσει τα ακόλουθα θέματα:

- Ποιές είναι οι σχετικές ευρωπαϊκές ρυθμίσεις για να εξετασθεί η κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων σε κοινοτικό επίπεδο;
- Ποιές είναι οι δυνατότητες που προσφέρονται επί του παρόντος στα θύματα αξιοποιώντας πράξεων στην ΕΕ προκειμένου να λάβουν κρατική αποζημίωση;
- Ποιά είναι η ανάγκη δράσης σε κοινοτικό επίπεδο, με βάση αυτά που υπάρχουν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

---

⁴ Ψήφισμα για τα θύματα βίας, ΕΕ C 256, 9.10.1989, σ. 32.

⁵ Ψήφισμα για τα θύματα αξιοποιώντας πράξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. ΕΕ C 67, 1.3.2001, σ. 308.

⁶ ΕΕ L 82, 22.3.2001, σ. 1.

⁷ Wergens, Anna, *Crime victims in the European Union*, Brottsoffermyndigheten, Umeå, 2000.

⁸ Αρχή Αποζημίωσης και Υποστήριξης των Θυμάτων Εγκληματικών πράξεων, Σουηδία "Συμπεράσματα - Συνάντηση εμπειρογνομώνων της Umeå για την αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση", Umeå, 2000.

- Πώς μπορούν να ενισχυθούν με κοινοτική πρωτοβουλία οι δυνατότητες των θυμάτων αξιολογούμενων πράξεων να λάβουν κρατική αποζημίωση;
- Πώς μπορεί να διευκολυνθεί η πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

1.4. Όρια

Η παρούσα Πράσινη Βίβλος δεν εξετάζει τις δυνατότητες του θύματος αξιόποινης πράξης να επιτύχει αποζημίωση εκ μέρους του δράστη. Η δυνατότητα να εκδοθεί απόφαση για την αποζημίωση από τον δράστη εξετάζεται στην απόφαση-πλαίσιο για το καθεστώς των θυμάτων στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών. Όσον αφορά τη δυνατότητα να εφαρμοσθούν αυτές οι αποφάσεις σε διαμεθοριακές καταστάσεις, έχουν θεσπισθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της επεξεργασίας ορισμένες πρωτοβουλίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για διαμεθοριακές διαφορές εν γένει. Πρόκειται κυρίως για τον κανονισμό Βρυξέλλες I⁹, ο οποίος θεσπίστηκε πρόσφατα, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων. Στο πλαίσιο του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης¹⁰ έχουν αναληφθεί πρωτοβουλίες κυρίως όσον αφορά τις μη αμφισβητούμενες προσφυγές. Αυτές οι πρωτοβουλίες θα ωφελήσουν εξίσου τα θύματα αξιόποινων πράξεων που επιδιώκουν να επιτύχουν την εκτέλεση απόφασης για τη χορήγηση αποζημίωσης από τον δράστη του αδικήματος στις διαμεθοριακές καταστάσεις. Μία πρωτοβουλία βασισμένη σε ένα ιδιαίτερο είδος αστικής αγωγής, συγκεκριμένα η αποζημίωση των θυμάτων από τον δράστη της αξιόποινης πράξης, επιβάλλει πιο εμπεριστατωμένη εξέταση για να εξασφαλισθεί ο απαραίτητος συντονισμός με αυτές τις οριζόντιες πρωτοβουλίες.

Η πολυπλοκότητα καθενός εξ αυτών των θεμάτων και ο διαφορετικός νομικός χαρακτήρας τους - κρατική αποζημίωση από τη μία και αποζημίωση από τον δράστη της αξιόποινης πράξης από την άλλη - επιβάλλει τη χωριστή εξέτασή τους. Ιδιαίτερα, χρειάζονται περαιτέρω προπαρασκευαστικές εργασίες όσον αφορά τα συστήματα εκτέλεσης στα κράτη μέλη και κυρίως τα μέτρα που λαμβάνονται για να βοηθηθούν τα θύματα αξιόποινων πράξεων σε σχέση με το θέμα αυτό.

Κατά συνέπεια, παρά το γεγονός ότι η παρούσα Πράσινη Βίβλος δεν εξετάζει το θέμα της αποζημίωσης των θυμάτων εκ μέρους του δράστη της αξιόποινης πράξης, η Επιτροπή συνεχίζει να εξετάζει τις ενδεχόμενες μεταγενέστερες πρωτοβουλίες σχετικά με το θέμα, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τα συνοδευτικά μέτρα στο πλαίσιο του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης.

2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Η αρχή της απαγόρευσης διακρίσεων και το δικαίωμα δίκαιης ακρόασης θα εξετασθούν εν συντομία στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, με βάση αυτά που έχουν θεσπισθεί στο κοινοτικό δίκαιο, στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών του 1950 και στο Χάρτη

⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ΕΕ L 12, 16.1.2001, σ.1.

¹⁰ Πρόγραμμα μέτρων για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ΕΕ C 12, 15.1.2001, σ. 1.

Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Περιγράφεται επίσης συνοπτικά η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1983 για την αποζημίωση θυμάτων βίαιων εγκλημάτων, η μόνη διεθνής νομική πράξη για το θέμα.

2.1. Η αρχή της απαγόρευσης διακρίσεων

Το πεδίο εφαρμογής της ρήτρας απαγόρευσης διακρίσεων του άρθρου 7 της Συνθήκης ΕΟΚ¹¹ βρέθηκε στο επίκεντρο υπόθεσης¹² για την έκδοση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 177¹³ της Συνθήκης από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η υπόθεση αφορούσε Βρετανό υπήκοο ο οποίος είχε πέσει θύμα βίαιης επίθεσης κατά τη διάρκεια τουριστικού ταξιδιού στη Γαλλία. Η ταυτότητα των δραστών της επίθεσης δεν εξακριβώθηκε και το θύμα στράφηκε κατά του γαλλικού δημοσίου για την καταβολή αποζημίωσης στο πλαίσιο του συστήματος κρατικής αποζημίωσης. Προϋπόθεση για την καταβολή της αποζημίωσης στο πλαίσιο του συστήματος ήταν ότι το θύμα έπρεπε να είναι Γάλλος υπήκοος, είτε υπήκοος κράτους που έχει συνάψει με τη Γαλλία σύμβαση αμοιβαιότητας σχετικά με την κρατική αποζημίωση είτε να έχει δελτίο μόνιμου κατοίκου. Ο δικαστικός πληρεξούσιος του Δημοσίου Θησαυροφυλακίου ισχυρίστηκε ενώπιον της αρμόδιας για τη διεκπεραίωση της αίτησης αρχή ότι εφόσον δεν πληρούτο καμία από τις προαναφερόμενες προϋποθέσεις, η αίτηση έπρεπε να απορριφθεί. Η αρχή υπέβαλε στο Δικαστήριο το προδικαστικό ερώτημα κατά πόσον οι διατάξεις αυτές συμβιβάζονται με την απαγόρευση των διακρίσεων που διατυπώνεται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 7 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η Συνθήκη, απαγορεύοντας "κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας" απαιτεί τα πρόσωπα που βρίσκονται σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο να τυγχάνουν απολύτως ίσης μεταχείρισης με τους υπηκόους του κράτους μέλους. Τα παραδείγματα συγκεκριμένων καταστάσεων τα οποία αναφέρονται στο εν λόγω άρθρο περιλαμβάνουν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών. Η ελευθερία αυτή περιλαμβάνει την ελευθερία των αποδεκτών των υπηρεσιών να μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος για να δέχονται υπηρεσία, χωρίς να παρεμποδίζονται από περιορισμούς και οι τουρίστες ιδίως πρέπει να θεωρούνται ως αποδέκτες υπηρεσιών.

Όταν το κοινοτικό δίκαιο διασφαλίζει σε ένα φυσικό πρόσωπο την ελευθερία μεταβάσεως σε άλλο κράτος μέλος, η προστασία της ακεραιότητας του προσώπου αυτού στο εν λόγω κράτος μέλος, με τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τους ημεδαπούς και τα πρόσωπα που κατοικούν μόνιμα σε αυτό, συνιστά το επακόλουθο αυτής της ελευθερίας. Επομένως, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων ισχύει για τους αποδέκτες υπηρεσιών κατά την έννοια της Συνθήκης, όσον αφορά την προστασία κατά των κινδύνων επιθέσεως και το δικαίωμα να λαμβάνουν τη χρηματική αποζημίωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο όταν ο κίνδυνος αυτός υλοποιείται.

Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων που περιέχεται κυρίως στο άρθρο 7 της Συνθήκης δεν επιτρέπει σε ένα κράτος μέλος να εξαρτά τη χορήγηση κρατικής αποζημιώσεως σε θύμα επιθέσεως από την

---

¹¹ Ήδη άρθρο 12 της ΣΕΚ.

¹² Υπόθεση 186/87 Ian William Cowan κατά Trésor public Συλλογή 1989, σ. 195.

¹³ Ήδη άρθρο 234 της ΣΕΚ.

προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει δελτίο μονίμου κατοίκου ή είναι υπήκοος χώρας που έχει συνάψει σύμβαση αμοιβαιότητας με αυτό το κράτος μέλος.

2.2. Το δικαίωμα δίκαιης ακρόασης

Σε απόφαση¹⁴ του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετικά με την κρατική αποζημίωση θύματος αξιόποινης πράξης, το Δικαστήριο απεφάνθη όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 6(1) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών του 1950 στην περίπτωση που είχε αχθεί ενώπιόν του.

Η υπόθεση αφορούσε Σουηδό πολίτη, ο οποίος ισχυριζόταν ότι είχε πέσει θύμα απαγωγής και εκβιασμού και ο οποίος είχε ζητήσει την επιδίκαση αποζημίωσης στο πλαίσιο της επακολουθήσασας ποινικής διαδικασίας. Το Εφετείο απέρριψε το αίτημά του για την επιδίκαση αποζημίωσης με το επιχείρημα ότι δεν αποδείχθηκε η ενοχή του κατηγορουμένου. Η επακόλουθη αίτηση καταβολής αποζημίωσης από το δημόσιο, η οποία εξετάστηκε από την αρμόδια για τα θέματα αυτά αρχή της Σουηδίας, απορρίφθηκε με το επιχείρημα ότι το θύμα δεν απέδειξε ότι είχε υποστεί ζημία λόγω της αξιόποινης πράξης. Το θύμα προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ισχυριζόμενο ότι η σουηδική νομοθεσία δεν προβλέπει τη δυνατότητα εκδίκασης των αιτήσεων αποζημίωσης από δικαστήριο και ότι συνεπώς παραβιάζει το άρθρο 6(1) της Σύμβασης.

Το κρίσιμο απόσπασμα του άρθρου 6(1) έχει ως εξής: "Για τον προσδιορισμό των αστικών του δικαιωμάτων... κάθε άτομο έχει δικαίωμα δίκαιης δημόσιας ακρόασης... από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο προβλεπόμενο από το νόμο."

Το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι ο σουηδικός νόμος που διέπει την κρατική αποζημίωση προσδιορίζει με σαφείς κανονιστικούς όρους τις προϋποθέσεις και διαδικασίες τις οποίες πρέπει να πληροί ο αιτών προκειμένου να καταβληθεί αποζημίωση. Συνεπώς, αιτών ο οποίος συμμορφούται προς αυτές τις προϋποθέσεις και διαδικασίες δικαιούται αποζημίωσης δυνάμει του νόμου αυτού. Το δικαίωμα στο οποίο αναφέρεται ο προσφεύγων [στην υπό κρίση περίπτωση] μπορεί να χαρακτηριστεί αστικό κατά την έννοια του άρθρου 6(1), λαμβανομένου υπόψη ότι το δικαίωμα το οποίο επικαλέστηκε ο προσφεύγων αφορούσε την καταβολή σε αυτόν χρηματικού ποσού υπό μορφή αποζημίωσης. Συνεπώς, οι προϋποθέσεις τις οποίες τάσσει το άρθρο 6(1) όσον αφορά δικαστήριο είναι εφαρμοστέες στην εν λόγω αρχή. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, για τους σκοπούς της προκειμένης υπόθεσης, η αρχή πληρούσε τις εν λόγω προϋποθέσεις.

Από τη συγκεκριμένη υπόθεση μπορεί να αχθεί το συμπέρασμα ότι ένα καθεστώς δημόσιας αποζημίωσης μπορεί να θεωρηθεί ότι χορηγεί αστικό δικαίωμα, κατά την έννοια της Σύμβασης, στα θύματα αξιόποινων πράξεων που τηρούν τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που ορίζονται από το εν λόγω σύστημα. Κατά συνέπεια, οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 6(1), της Σύμβασης πρέπει να τηρούνται όσον αφορά την εξέταση των αιτήσεων που υποβάλλονται δυνάμει αυτού του συστήματος.

---

¹⁴ Υπόθεση Rolf Gustafson κατά Σουηδίας, απόφαση της 27ης Μαΐου 1997.

Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι στο κοινοτικό δίκαιο, το δικαίωμα δίκαιης ακρόασης δεν περιορίζεται στις διαφορές που αφορούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις αστικού δικαίου αλλά καλύπτει όλα τα είδη διαφορών¹⁵. Αυτός ο κανόνας επαναλαμβάνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ¹⁶.

2.3. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αποζημίωση των Θυμάτων Βίαιων Εγκλημάτων

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ασχολήθηκε με το θέμα της αποζημίωσης των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεις από το δημόσιο ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, καταλήγοντας εν τέλει στη σύνταξη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αποζημίωση των Θυμάτων Βίαιων Εγκλημάτων του 1983. Η Σύμβαση άρχισε να ισχύει το 1988. Δώδεκα¹⁷ κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υπογράψει τη Σύμβαση ενώ σε εννέα¹⁸ κράτη μέλη, η Σύμβαση έχει κυρωθεί και έχει τεθεί σε ισχύ. Οι στόχοι της Σύμβασης είναι να εισαγάγει ή να αναπτύξει συστήματα αποζημίωσης των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεις και να θέσει τις ελάχιστες διατάξεις για τα συστήματα αυτά.

Η Σύμβαση τάσσει ότι το κράτος στο έδαφος του οποίου διεπράχθη η αξιόποινη πράξη καταβάλλει αποζημίωση στους υπηκόους των κρατών που είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης, καθώς και στους υπηκόους όλων των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης οι οποίοι είναι μόνιμοι κάτοικοι του κράτους στο έδαφος του οποίου διεπράχθη η αξιόποινη πράξη.

Όσον αφορά την επιλεξιμότητα, επιλέξιμα για την καταβολή αποζημίωσης είναι τα άτομα που υπέστησαν σοβαρή σωματική βλάβη ή βλάβη της υγείας η οποία μπορεί να αποδοθεί ευθέως σε βίαιο έγκλημα που διεπράχθη εκ δόλου, καθώς και τα εξαρτώμενα μέλη της οικογενείας προσώπων που απεβίωσαν λόγω τέτοιου εγκλήματος. Αυτό ισχύει ακόμα και αν ο δράστης δεν μπορεί να διωχθεί ή να τιμωρηθεί. Η αποζημίωση καλύπτει, τουλάχιστον, την απώλεια εισοδήματος, τα έξοδα ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης και τα έξοδα κηδείας και, όσον αφορά τα εξαρτώμενα πρόσωπα, τις δαπάνες συντήρησης. Κατά τον υπολογισμό της αποζημίωσης μπορεί να συνυπολογιστεί κάθε αποζημίωση που έλαβε το θύμα από οποιαδήποτε άλλη πηγή.

Το σύστημα αποζημίωσης μπορεί να προβλέπει προϋποθέσεις, όπως, για παράδειγμα, να απαιτεί καταγγελία της αξιόποινης πράξης στην αστυνομία και να κατατεθεί η αίτηση εντός προκαθορισμένης προθεσμίας. Η αποζημίωση μπορεί να μειωθεί ή να απορριφθεί για λόγους σχετικούς με τη συμπεριφορά του θύματος σε σχέση με την αξιόποινη πράξη, λόγω της συμμετοχής του/της στο οργανωμένο έγκλημα ή αν η καταβολή αποζημίωσης θα ήταν αντίθετη προς το περί δικαίου αίσθημα ή τη δημόσια τάξη. Μπορεί επίσης να απορριφθεί ή να μειωθεί για λόγους που αφορούν την οικονομική κατάσταση του αιτούντα.

---

¹⁵ Υπόθεση 294/83, κόμμα οικολόγων κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Συλλογή 1986, σ. 1339.

¹⁶ ΕΕ C 364, 18.12.2000, σ. 1.

¹⁷ Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο

¹⁸ Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο. Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί επίσης από το Αζερμπαϊτζάν, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Νορβηγία και την Ελβετία.

Η Σύμβαση υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να ορίσουν μια κεντρική αρχή για τη λήψη και τη διεκπεραίωση αιτήσεων συνδρομής οποιουδήποτε άλλου συμβαλλομένου μέρους σε σχέση με τα θέματα που καλύπτει η Σύμβαση.

3. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

3.1. Εισαγωγή

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο εκθέτει συνοπτικά τα συστήματα κρατικής αποζημίωσης των κρατών μελών της ΕΕ. Ο στόχος είναι να επισημανθούν τα κύρια χαρακτηριστικά των διαφόρων συστημάτων και όχι να αναλυθούν εις βάθος τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε συστήματος. Το ίδιο ισχύει και για τον προσδιορισμό των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται για την επισημάνση των κύριων αυτών χαρακτηριστικών τα οποία είναι συνεπώς "απλουστευμένα".

Όπου στη συνέχεια γίνεται αναφορά σε "όλα" τα κράτη μέλη, αυτό σημαίνει όλα τα κράτη μέλη τα οποία διαθέτουν εν ισχύ συστήματα κρατικής αποζημίωσης με γενικό πεδίο εφαρμογής. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η Ελλάδα και η Ιταλία δεν συμπεριλαμβάνονται σε αυτή την επισκόπηση, εάν και πρέπει να σημειωθεί ότι η Ιταλία έχει θέσει σε εφαρμογή ένα σύστημα αποζημίωσης των σοβαρά θιγόντων θυμάτων από πράξεις τρομοκρατίας ή οργανωμένου εγκλήματος. Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, η περιγραφή βασίζεται στο σύστημα που ισχύει στην Αγγλία, τη Σκωτία και την Ουαλία· συνεπώς δεν λαμβάνονται υπόψη οι υπάρχουσες διαφορές όσον αφορά το σύστημα που ισχύει στη Βόρειο Ιρλανδία. Οι διαφορές που υπάρχουν ενδεχομένως στα ομοσπονδιακά κράτη δεν λαμβάνονται εξίσου υπόψη.

3.2. Επιλεξιμότητα

3.2.1. Επιζέλιμα θύματα

Τα θύματα τα οποία είναι επιλέξιμα για αποζημίωση στα διάφορα συστήματα διαιρούνται σε δύο ομάδες, τα άμεσα θύματα (τα πρόσωπα κατά των οποίων διαπράττεται η αξιόποινη πράξη) τα οποία είναι αυτονόητο ότι καλύπτονται από όλα τα συστήματα, και τα έμμεσα θύματα (εξαρτώμενα μέλη της οικογενείας και άλλοι επιζώντες του άμεσου θύματος). Ορισμένα συστήματα καλύπτουν και μια τρίτη ομάδα: άτομα που επλήγησαν τυχαία κατά την αναστάτωση που επακολούθησε ("παρευρισκόμενοι") ή πρόσωπα που βοήθησαν το θύμα ή βοήθησαν την αστυνομία να αποτρέψει τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης ή να συλλάβει το δράστη ("σαμαρείτες"). Αυτή η τρίτη ομάδα συχνά δικαιούται της ίδιας αποζημίωσης όπως και τα άμεσα θύματα στα συστήματα που καλύπτουν και τα εξ αμελείας εγκλήματα.

Όλα τα κράτη μέλη καταβάλλουν αποζημίωση στα πρόσωπα τα οποία εξηρτώντο από την οικονομική συνδρομή του αποβιώσαντος θύματος. Συχνά, η εν λόγω ομάδα αποτελείται από τον/την σύζυγο και τα τέκνα, αλλά μπορεί να περιλαμβάνει επίσης πρώην συζύγους που ελάμβαναν διατροφή ή τους ηλικιωμένους ή ανίκανους γονείς του θύματος. Ορισμένα κράτη μέλη καταβάλλουν επίσης χρηματική αποκατάσταση λόγω ηθικής βλάβης στους συγγενείς αποβιώσαντος θύματος, εφόσον η καταβολή αποζημίωσης δεν προϋποθέτει οικονομική εξάρτηση του συγγενούς από τον αποβιώσαντα. Το σημείο αυτό θα εξεταστεί λεπτομερέστερα στο κεφάλαιο περί μη αποτιμωμένων εις χρήμα ζημιών γενικά.

Όσον αφορά τους "παρευρισκομένους" και τους "σαμαρείτες", το σύστημα της Αυστρίας καλύπτει τους παρευρισκομένους, τα συστήματα του ΗΒ, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας καλύπτουν τους σαμαρείτες, ενώ τα συστήματα του Βελγίου, της Δανίας, της Φινλανδίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Σουηδίας καλύπτουν και τις δύο ομάδες.

3.2.2. Κριτήρια σχετικά με τη δικαιοδοσία, την ιθαγένεια και την εθνικότητα

Όλα τα κράτη μέλη, εκτός της Αυστρίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου και της Ισπανίας εφαρμόζουν συστήματα που καλύπτουν κάθε άτομο που υπέστη αξιόποινη πράξη στο έδαφός τους, περιλαμβάνοντας έτσι και τους υπηκόους κρατών μη μελών της ΕΕ. Η Γαλλία, η Γερμανία, το Λουξεμβούργο και η Ισπανία αποζημιώνουν τους υπηκόους κρατών μη μελών της ΕΕ εάν είναι μόνιμοι κάτοικοι ή προέρχονται από χώρες που τηρούν την αμοιβαιότητα, δηλ. εφαρμόζουν σύστημα δυνάμει του οποίου θα αποζημιώναν του υπηκόους τους εάν είχαν πέσει θύματα αξιόποινης πράξης στην εν λόγω χώρα. Το Λουξεμβούργο αποζημιώνει επίσης τους υπηκόους χωρών που είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ανεξαρτήτως αμοιβαιότητας. Η Αυστρία δεν παρέχει δυνατότητα αποζημίωσης, λόγω ζημίας που οφείλεται σε αξιόποινη πράξη, σε υπηκόους κρατών μη μελών της ΕΕ, εκτός εάν είναι υπήκοοι χώρας του ΕΟΧ.

Πολλά κράτη μέλη (Αυστρία, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Σουηδία) παρέχουν τη δυνατότητα αποζημίωσης σε κάτοικο ή πολίτη ο οποίος πέφτει θύμα αξιόποινης πράξης στο εξωτερικό αλλά αυτό εξαρτάται συνήθως από ορισμένους περιοριστικούς όρους, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι το θύμα πρέπει προηγουμένως να ζητήσει αποζημίωση στο κράτος στο οποίο διαπράχθηκε η αξιόποινη πράξη.

3.2.3. Κριτήρια σχετικά με το είδος της αξιόποινης πράξης και της βλάβης

Όσον αφορά την αξιόποινη πράξη, κοινή προϋπόθεση της επιλεξιμότητας είναι ότι η πράξη πρέπει να έχει τελεστεί με δόλο και/ή να είναι βίαιη. Όσον αφορά τη βλάβη, συχνά τάσσεται ότι πρέπει να έχει επιφέρει ανικανότητα προς εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα, ή γενικότερα, ότι για να είναι επιλέξιμο το θύμα, η βλάβη πρέπει να είναι σοβαρή.

Η Δανία, η Φινλανδία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και η Σουηδία καλύπτουν τις αξιόποινες πράξεις που διαπράττονται εκ δόλου και εξ αμελείας. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία απαιτούν η αξιόποινη πράξη να είναι βίαιη. Και τα έξι αυτά κράτη μέλη, εκτός της Σουηδίας, εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής του συστήματος τις τροχαίες παραβάσεις.

Το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία και η Ισπανία θέτουν ως προϋπόθεση της κάλυψης από το σύστημα να είναι η επενεχθείσα βλάβη σοβαρή. Γενικά, τα κράτη μέλη δέχονται ότι η βλάβη που γεννά δικαίωμα αποζημίωσης μπορεί να είναι είτε σωματική, είτε ψυχολογική.

3.2.4. Υπολογισμός της αποζημίωσης - επιλεξιμότητα

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δράστης παραμένει άγνωστος ή δεν μπορεί να διωχθεί επιτυχώς, το όργανο το οποίο είναι αρμόδιο για τον υπολογισμό της κρατικής αποζημίωσης πρέπει κανονικά να αποφασίσει αν ο αιτών κρατική

αποζημίωση υπήρξε πράγματι θύμα αξιόποινης πράξης. Πρέπει επίσης να αξιολογήσει κατά πόσον η βλάβη την οποία υπέστη ο αιτών προκλήθηκε από τη συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη. Το βάρος της απόδειξης επαφίεται στον αιτούντα σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά ο βαθμός απόδειξης ποικίλλει και δεν ορίζεται πάντα στη νομοθεσία που διέπει το σύστημα. Είναι πιθανώς ορθό να λεχθεί ότι, στα περισσότερα κράτη μέλη, απαιτείται μικρότερος βαθμός πεποιθήσεως σε σχέση με ό,τι ισχύει για την ποινική διαδικασία, αλλά είναι δύσκολο να σχηματισθεί πιο συγκεκριμένη αντίληψη σχετικά με τα ακριβή πρότυπα που ισχύουν σε κάθε κράτος μέλος. Σε ορισμένα κράτη μέλη, γίνεται σύνδεση με το αδικοπρακτικό δίκαιο, δηλαδή η επιλεξιμότητα του αιτούντα καθορίζεται κατά τον ίδιο τρόπο όπως εάν είχε καταθέσει αστική αγωγή.

3.3. Καλυπτόμενες ζημίες

3.3.1. Ιατρικά έξοδα, απώλεια εισοδήματος, αποζημίωση προς έμμεσα θύματα

Τα ιατρικά έξοδα καλύπτονται σε όλα τα κράτη μέλη, παρόλο που η Ισπανία τα περιορίζει απλώς στην κάλυψη των εξόδων ψυχιατρικής θεραπείας για τα θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων. Επιπλέον, τα περισσότερα κράτη μέλη καλύπτουν τα έξοδα στα οποία υπεβλήθη ενδεχομένως το θύμα για τη μεταφορά από και προς το νοσοκομείο. Η Δανία και η Σουηδία αποζημιώνουν τα έξοδα μεταφοράς, ενώ η Σουηδία καλύπτει εξίσου τις απώλειες εισοδήματος, των συγγενών που επισκέπτονται το θύμα στο νοσοκομείο.

Η απώλεια εισοδήματος καλύπτεται σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά κατά διαφορετικό τρόπο στο κάθε ένα. Το Ηνωμένο Βασίλειο βασίζει την αποζημίωση σε τιμοκατάλογο υπολογιζόμενο κατά τρόπο που να καλύπτει την αποζημίωση λόγω απώλειας εισοδήματος με δυνατότητα επιπλέον αποζημίωσης για μακροχρόνιες βλάβες. Οι Κάτω Χώρες εφαρμόζουν επίσης τιμοκατάλογο, ενώ η Ισπανία δεν υπολογίζει απώλεια εισοδήματος, αλλά καταβάλλει ημερήσιο βοήθημα κατά τη διάρκεια της άδειας λόγω ασθένειας.

Εάν η βλάβη επιφέρει το θάνατο του θύματος, όλα τα κράτη μέλη καταβάλλουν αποζημίωση στα εξαρτώμενα μέλη της οικογενείας του λόγω απώλειας της οικονομικής συνδρομής ή συνδρομής συντήρησης. Όλα τα κράτη μέλη καλύπτουν επίσης έξοδα κηδείας εντός λογικών ορίων.

3.3.2. Υλικές ζημίες

Τα περισσότερα κράτη μέλη προσφέρουν κάποιας μορφής αποζημίωση για υλικές ζημίες. Γίνεται διάκριση μεταξύ της αποζημίωσης για υλικές ζημίες που προκλήθηκαν λόγω βίαιου εγκλήματος και της αποζημίωσης για κλοπή περιουσιακών στοιχείων.

Σε περιπτώσεις κλοπής ή ληστείας, τα περισσότερα κράτη μέλη, εκτός της Ισπανίας, καταβάλλουν αποζημίωση για τη ζημία περιουσιακών αγαθών που προκλήθηκε κατά τη συμπλοκή με ορισμένες διαφοροποιήσεις, για παράδειγμα, σχισμένα ρούχα, σπασμένα ομματουάκια και ιατρικά απαραίτητα αντικείμενα όπως τεχνητά μέλη. Η Δανία καλύπτει επίσης τα κινητά τηλέφωνα και τα κοσμήματα.

Όσον αφορά τα κλοπιμαία, εφόσον η κλοπή δεν συνδέεται με βίαιη επίθεση, μόνον η Δανία, η Φινλανδία, η Γαλλία και η Σουηδία καλύπτουν τη σχετική ζημία. Η

Φινλανδία, η Γαλλία και η Σουηδία την καλύπτουν αν η απώλεια είχε εξαιρετικά δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις για το θύμα, ενώ η Γαλλία την καλύπτει εξίσου αν είχε εξαιρετικά δυσμενείς ψυχολογικές επιπτώσεις. Η Δανία, η Φινλανδία και η Σουηδία καλύπτουν επίσης την κλοπή περιουσιακών στοιχείων αν η αξιόποινη πράξη διεπράχθη από κρατούμενο κατά την απόδρασή του από σωφρονιστικό ή άλλο ίδρυμα.

3.3.3. Μόνιμη αναπηρία

Όλα τα κράτη μέλη καταβάλλουν αποζημίωση στα θύματα στα οποία η σωματική βλάβη προκάλεσε μόνιμη αναπηρία. Είναι δύσκολο να αξιολογηθεί αν η αποζημίωση αυτή περιλαμβάνει και μη αποτιμητό εις χρήμα στοιχείο ή αν αποσκοπεί να καλύψει τις δαπάνες που προκάλεσε η αναπηρία. Ορισμένα κράτη μέλη δηλώνουν ρητώς ότι καταβάλλουν αποζημίωση για την εκτιμώμενη απώλεια μελλοντικού εισοδήματος (ή δυνητική απώλεια εισοδήματος) καθώς και αποκατάσταση μη αποτιμωμένης σε χρήμα ζημίας που δεν αντιστοιχεί σε κάποια συγκεκριμένη δαπάνη, αλλά υπολογίζεται σε σχέση με τη σοβαρότητα της αναπηρίας. Αυτό το τμήμα της αποκατάστασης μη αποτιμωμένης εις χρήμα ζημίας υπολογίζεται συχνά ούτως ώστε να περιλαμβάνει αισθητικές αλλαγές, όπως ουλές, ενώ σε άλλα κράτη μέλη, οι ουλές και η παραμόρφωση αποζημιώνονται ξεχωριστά.

Η Αυστρία, η Ιρλανδία, οι Κάτω Χώρες και η Πορτογαλία συνδέουν την αποζημίωσή τους με τα έξοδα με τα οποία επιβαρύνθηκε το θύμα και αποζημιώνουν τη μελλοντική απώλεια εισοδήματος ή τη δυνητική απώλεια εισοδήματος. Εξάλλου, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία παρέχουν αποζημίωση για ιατρικά και άλλα έξοδα που ενδεχομένως θα προκύψουν μεταγενέστερα. Οι Κάτω Χώρες πράττουν το ίδιο παρέχοντας επιπλέον αποζημίωση για τα έξοδα οικιακής βοήθειας και αποκατάστασης. Η Αυστρία χορηγεί επίσης αποζημίωση για τα έξοδα νοσοκόμου εφόσον το θύμα έχει ανάγκη βοήθειας για να εκτελέσει βασικές δραστηριότητες και αποζημιώνει τα έξοδα που βαρύνουν το θύμα λόγω της αναπηρίας του.

Στο Βέλγιο, τη Δανία, τη Φινλανδία, το Λουξεμβούργο και τη Σουηδία, ένα μη αποτιμητό εις χρήμα στοιχείο προστίθεται ή συμπεριλαμβάνεται στην αποζημίωση βάσει των πραγματικών εξόδων και της απώλειας εισοδήματος που βαρύνουν το θύμα. Η αξιολόγηση στηρίζεται στο βαθμό αναπηρίας, ενίοτε υπολογίζεται ως ποσοστό και το ποσό της αποζημίωσης αυξάνεται σε περίπτωση αυξημένης σοβαρότητας της σωματικής βλάβης ή της αναπηρίας. Το γαλλικό σύστημα καλύπτει τις υλικές καθώς και τις μη αποτιμωμένες εις χρήμα ζημίες αλλά η αξιολόγηση βασίζεται στην μελλοντική απώλεια εισοδήματος και ο ίδιος βαθμός αναπηρίας μπορεί κατ' αυτό τον τρόπο να καταλήγει σε διαφορετικό ποσό αποζημίωσης μεταξύ προσώπων που έχουν διαφορετική ηλικία και διαφορετικό ιστορικό απασχόλησης.

Στα άλλα κράτη μέλη είναι πιο δύσκολο να αξιολογηθεί το κατά πόσον η αποζημίωση για μόνιμη αναπηρία συμπεριλαμβάνει την μη αποτιμωμένη σε χρήμα ζημία. Η Γερμανία έχει ένα σύστημα σύμφωνα με το οποίο χορηγείται σύνταξη λόγω σωματικής βλάβης επιπλέον της σύνταξης λόγω απώλειας εισοδήματος. Στην Ισπανία, η αναπηρία μετράται σύμφωνα με μία κλίμακα που κυμαίνεται από το 1-4, όπου το 1 αντιπροσωπεύει τη μόνιμη μερική αναπηρία και το 4 τη συνολική αναπηρία. Η αποζημίωση υπολογίζεται στη συνέχεια σύμφωνα με την κλίμακα αυτή. Το βρετανικό σύστημα βάσει τιμοκαταλόγου δεν υποδιαιρεί την αποζημίωση σε διάφορα στοιχεία. Η αποζημίωση υπολογίζεται έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει

αποζημίωση για τις δαπάνες καθώς και χρηματική αποκατάσταση για ψυχική οδύνη. Επιπλέον, μπορεί να χορηγηθεί αποζημίωση για ειδικές δαπάνες που προκύπτουν για θεραπεία οφειλόμενη σε σωματική βλάβη ή για σχετικό εξοπλισμό και το σύστημα αναλαμβάνει τις δαπάνες περίθαλψης. Το Βέλγιο, η Φινλανδία, η Γαλλία, οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία αποζημιώνουν χωριστά τις ουλές και τις παραμορφώσεις.

3.3.4. Άλλες μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημιές

Εκτός από τις αποτιμώμενες εις χρήμα ζημιές, όπως τα ιατρικά έξοδα και η απώλεια εισοδήματος, μια αξιόποινη πράξη ενδέχεται να επιφέρει και συνέπειες οι οποίες δεν μπορούν να αποκατασταθούν ή είναι δύσκολο να αποτιμηθούν με χρηματικούς όρους. Αυτές μπορεί να περιγραφούν ως ψυχική οδύνη (σωματική και πνευματική), παραβίαση της ακεραιότητας του προσώπου, μακροχρόνια ψυχική οδύνη κ.λπ. Αυτά τα αποτελέσματα της αξιόποινης πράξης δεν μπορούν να αποκατασταθούν κατά την έννοια ότι το θύμα επανέρχεται στην προ της αξιόποινης πράξης κατάσταση, αλλά μπορούν να θεωρηθούν ως μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημιές που μπορούν να αποζημιωθούν.

Έτσι, ορισμένα κράτη μέλη περιέλαβαν τις μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημιές στα συστήματα αποζημίωσής τους ως ξεχωριστό κονδύλιο από τη χρηματική αποκατάσταση μη αποτιμωμένων εις χρήμα ζημιών λόγω μόνιμης αναπηρίας. Στόχος τους είναι να αποζημιωθεί το θύμα για την οδύνη (τόσο σωματική όσο και ψυχική) που υφίσταται λόγω των σωματικών βλαβών και/ή της παραβίασης της ακεραιότητας του προσώπου την οποία επιφέρουν (ορισμένες) αξιόποινες πράξεις. Στην κατηγορία αυτή μπορεί να υπαχθεί και η χρηματική αποκατάσταση λόγω ψυχικής οδύνης προς τους συγγενείς αποβιώσαντος θύματος.

Ο τρόπος υπολογισμού της χρηματικής αποκατάστασης αυτού του είδους διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών και συνεπώς είναι δύσκολο να αξιολογηθεί και να συγκριθεί το πεδίο εφαρμογής των διαφόρων συστημάτων από την άποψη αυτή. Συχνά, μπορούν να βρεθούν κοινοί παρονομαστές, αλλά αυτό δεν εξασφαλίζει ότι το περιεχόμενο της αποκατάστασης είναι το ίδιο.

Η ψυχική οδύνη αποτελεί έννοια που συναντάται σε διάφορα κράτη μέλη. Χρηματική αποκατάσταση για ψυχική οδύνη καταβάλλεται στο Βέλγιο, στη Δανία, στη Φινλανδία, στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στο Λουξεμβούργο και στη Σουηδία. Εξ αυτών, η Δανία, η Φινλανδία, η Γαλλία και η Σουηδία καταβάλλουν επιπλέον χρηματική αποκατάσταση λόγω "ηθικής βλάβης" ή παραβίασης της ακεραιότητας του προσώπου. Η Δανία, η Φινλανδία και η Σουηδία καταβάλλουν χρηματική αποκατάσταση λόγω ηθικής βλάβης μόνον για ορισμένα ιδιαίτερος προσβλητικά αδικήματα. Στα κράτη αυτά, μπορεί να λεχθεί ότι η χρηματική αποκατάσταση λόγω ηθικής βλάβης υπολογίζεται κατά περισσότερο αντικειμενικό τρόπο βάσει του αδικήματος που διεπράχθη, ενώ η ψυχική οδύνη υπολογίζεται υποκειμενικά βάσει της βλάβης που υπέστη το θύμα. Η Γαλλία καταβάλλει χρηματική αποκατάσταση λόγω ηθικής βλάβης μόνο για σεξουαλικά εγκλήματα.

Στις Κάτω Χώρες, η καταβαλλόμενη αποκατάσταση μη αποτιμωμένων εις χρήμα ζημιών φαίνεται να περιλαμβάνει στοιχεία τόσο ψυχικής οδύνης όσο και ηθικής βλάβης, ενώ το Λουξεμβούργο φαίνεται να θεωρεί την ψυχική οδύνη ως είδος ηθικής βλάβης.

Χρηματική αποκατάσταση στους συγγενείς αποβιώσαντος θύματος καταβάλλεται στο Βέλγιο, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και τη Σουηδία. Χαρακτηρίζεται (ή καλύπτει) αποκατάσταση λόγω ψυχικής οδύνης, πένθους ή ηθικής βλάβης.

Η Αυστρία, η Γερμανία, η Πορτογαλία και η Ισπανία δεν καταβάλλουν αποζημίωση του προαναφερθέντος είδους.

3.3.5. Προσδιορισμός του ποσού της αποζημίωσης

Σε πολλά κράτη μέλη, ο υπολογισμός του ποσού αποζημίωσης που καταβάλλεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση συναρτάται προς το εθνικό δίκαιο περί αποζημίωσης ή αδικοπραξίας. Ενδέχεται να μπορεί να ζητηθεί αποζημίωση για τους ίδιους τύπους ζημίας για τους οποίους μπορεί να ασκηθεί αστική αγωγή, ή ο υπολογισμός της ζημίας να ακολουθεί τους γενικούς κανόνες του δικαίου της αποζημίωσης. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν ότι στο πλαίσιο του συστήματος, μπορεί να καταβληθεί πλήρης αποζημίωση. Αυτό σημαίνει προφανώς ότι το δημόσιο καταβάλλει την ίδια αποζημίωση που θα μπορούσε να καταβληθεί στο πλαίσιο αστικής δίκης, δηλαδή αποζημίωση για τις πραγματικές δαπάνες, από άποψη περιουσιακής ζημίας και εύλογη αποκατάσταση για τις μη αποτιμώμενες σε χρήμα ζημίες (όπως αυτές προσδιορίζονται σε κάθε κράτος). Κρίσιμο σχετικά είναι το αν μπορεί να θεωρηθεί ότι το σύστημα εγκαθιδρύει έννομο δικαίωμα αποζημίωσης των θυμάτων, ή αν λειτουργεί απλώς σε *χαριστική* βάση, οπότε καταβάλλεται μάλλον εύλογη και όχι πλήρης αποζημίωση.

Όλα σχεδόν τα κράτη μέλη, θεσπίζουν ανώτατο όριο, είτε για το συνολικό ποσό που μπορεί να καταβληθεί σε ένα συγκεκριμένο θύμα, είτε για τα κατ' ιδίαν κονδύλια.

Η λήψη υπόψη της οικονομικής κατάστασης του θύματος κατά την αξιολόγηση των αξιώσεων του φαίνεται να ισχύει μόνον στα κράτη μέλη που καταβάλλουν εύλογη αποζημίωση.

Τα συστήματα όλων των κρατών μελών τάσσουν περαιτέρω λόγους για τους οποίους η αποζημίωση μπορεί να μειωθεί ή να απορριφθεί ολοσχερώς. Ως λόγος απόρριψης θεωρείται σε όλα τα κράτη μέλη το συντρέχον πταίσμα του θύματος το οποίο μπορεί να συνίσταται στη συμπεριφορά που επέδειξε το θύμα σε σχέση με την αξιόποινη πράξη μέσω πρόκλησης. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η συμμετοχή σε παράνομες εγκληματικές οργανώσεις μπορεί να αποκλείσει την καταβολή αποζημίωσης, ενώ σε άλλα μπορεί να ληφθεί υπόψη το ποινικό μητρώο. Σε μερικά κράτη μέλη, η σχέση του θύματος με το δράστη αποτελεί λόγο απόρριψης. Άλλα κράτη μέλη εφαρμόζουν γενικά κανόνα απόρριψης σε σχέση με τη δημόσια τάξη ή το περί δικαίου αίσθημα.

Η Δανία, η Φινλανδία, η Γαλλία, το Λουξεμβούργο και η Σουηδία αποσκοπούν στην παροχή πλήρους αποζημίωσης και συγκεκριμένα της ίδιας αποζημίωσης με αυτή που θα χορηγούσε το εθνικό δίκαιο περί αποζημίωσης ή αδικοπραξίας. Ο υπολογισμός της αποζημίωσης στη συγκεκριμένη ομάδα κρατών συνδέεται κατά συνέπεια με το εθνικό δίκαιο της αποζημίωσης εντός των πλαισίων των ενδεχόμενων ανώτατων ορίων.

Το Βέλγιο, η Ιρλανδία, οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία και η Ισπανία καταβάλλουν μάλλον εύλογη και όχι πλήρη αποζημίωση. Η Αυστρία και η Γερμανία καταβάλλουν διάφορα είδη αποζημίωσης για περιουσιακές ζημίες και αποκατάσταση αλλά δεν

είναι δυνατόν να ληφθεί μη αποτιμώμενη σε χρήμα αποζημίωση όπως αυτή που προβλέπεται από το δίκαιο περί αδικοπραξίας. Το Βέλγιο, η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία και η Ισπανία λαμβάνουν υπόψη την οικονομική κατάσταση του θύματος κατά τον υπολογισμό της αποζημίωσης παρά το γεγονός ότι το Βέλγιο και οι Κάτω Χώρες πράττουν τοιουτοτρόπως μόνο για την αποζημίωση της περιουσιακής ζημίας ενώ η Γερμανία δεν το κάνει εάν η αποζημίωση λαμβάνει τη μορφή σύνταξης. Εν τούτοις, το αυστριακό, το βελγικό, ολλανδικό και πορτογαλικό σύστημα έχουν κάποια σύνδεση με το εθνικό δίκαιο περί αδικοπραξίας για τον υπολογισμό ορισμένων στοιχείων της αποζημίωσης.

Το βρετανικό σύστημα δεν συνδέεται με το δίκαιο περί αποζημίωσης ή αδικοπραξίας. Το σύστημα βάσει τιμοκαταλόγου συνεπάγεται ότι ορισμένα θύματα λαμβάνουν περισσότερο από πλήρη αποζημίωση ενώ άλλα λιγότερο. Η δυνατότητα αύξησης της αποζημίωσης πέραν του τιμοκαταλόγου και χορήγησης συμπληρωματικής αποζημίωσης βάσει των εξόδων και της απώλειας εισοδήματος χρησιμεύει ως εγγύηση για τα θύματα που έχουν θιγεί σοβαρότερα από αξιόποινη πράξη.

3.4. Επικουρική εφαρμογή και υποκατάσταση του κράτους

Η αρχή της επικουρικής εφαρμογής στην αυστηρότερη μορφή της σημαίνει ότι η κρατική αποζημίωση θεωρείται το έσχατο βοήθημα και συνεπώς ότι το θύμα υποχρεούται να αποκλείσει όλες τις άλλες δυνατότητες αποζημίωσης πριν στραφεί στο κράτος. Η προφανής πηγή αποζημίωσης είναι ο δράστης, αλλά πρέπει να εξαντληθούν και οι δυνατότητες της ιδιωτικής και της κοινωνικής ασφάλισης. Αυτό ισχύει τουλάχιστον στο Λουξεμβούργο, στις Κάτω Χώρες, στην Πορτογαλία και στη Σουηδία. Στο Βέλγιο, στη Δανία και στη Φινλανδία, η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται λιγότερο αυστηρά, υπό την έννοια ότι παρόλο που τελικός υπεύθυνος για την καταβολή αποζημίωσης είναι ο δράστης, το θύμα πρέπει να εξαντλήσει τις άλλες πηγές μόνο σε εύλογο βαθμό. Η Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δεν εφαρμόζουν καθόλου την αρχή της επικουρικής εφαρμογής και συνεπώς το θύμα μπορεί να επιλέξει πού θα στραφεί για τη διεκδίκηση αποζημίωσης. Στη Γαλλία η αρχή εφαρμόζεται μόνο όσον αφορά τα εγκλήματα κατά της περιουσίας.

Η επικουρική εφαρμογή δεν πρέπει να συγχέεται με τη διπλή αποζημίωση, δηλαδή την αρχή ότι κάθε αποζημίωση που λαμβάνεται για την ίδια ζημία (αποτιμητή εις χρήμα ή μη) αφαιρείται από την κρατική αποζημίωση. Στα περισσότερα κράτη, αυτό σημαίνει ότι αν το θύμα λάβει εκ των υστέρων αποζημίωση για την ίδια ζημία, το δημόσιο θα απαιτήσει την επιστροφή μέρους ή όλης της αποζημίωσης που κατέβαλε. Σχετικά, η Αυστρία και η Ιρλανδία δεν αφαιρούν αποζημίωση που καταβάλλεται από ιδιωτική ασφάλιση, ενώ η Πορτογαλία αφαιρεί την εν λόγω αποζημίωση μόνον αν αυτό κριθεί δίκαιο.

Εάν το δημόσιο αποζημιώσει το θύμα για ζημίες τις οποίες θα έπρεπε να καλύψει ο δράστης, μπορεί να απαιτήσει το ποσό που καταβλήθηκε στο θύμα από το δράστη. Σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο, το δημόσιο έχει αυτό το δικαίωμα, αλλά η έκταση στην οποία όντως χρησιμοποιείται δεν είναι σαφής.

3.5. Τυπικά κριτήρια

3.5.1. Καταγγελία της αξιόποινης πράξης στην αστυνομία

Όλα τα κράτη μέλη, εκτός από τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες και την Πορτογαλία, θέτουν ως προϋπόθεση της επιλεξιμότητας του θύματος για την καταβολή αποζημίωσης την καταγγελία της αξιόποινης πράξης στις διωκτικές αρχές. Η υποχρέωση αυτή εκφράζεται καμία φορά γενικότερα ως υποχρέωση του θύματος να συνεργάζεται με τις αρμόδιες αρχές. Συχνά ορίζεται ότι η καταγγελία πρέπει να γίνεται "αμελλητί". Σε όλα τα κράτη μέλη, εκτός από το Βέλγιο, η αρμόδια για την καταβολή της αποζημίωσης αρχή δύναται να κάνει δεκτή την αίτηση καταβολής αποζημίωσης ακόμα και αν δεν έχει υποβληθεί καταγγελία, αν το θύμα, για παράδειγμα δεν ήταν σε θέση να καταγγείλει την αξιόποινη πράξη λόγω της κατάστασης της υγείας του. Στη Φινλανδία γίνεται δεκτό ως λόγος μη υποβολής της καταγγελίας το γεγονός ότι η αξιόποινη πράξη διαπράχθηκε στο εξωτερικό, πράγμα που δυσχέραινε την καταγγελία της στην αστυνομία, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο δέχεται ως λόγο την ύπαρξη γλωσσικών δυσκολιών.

3.5.2. Προθεσμία υποβολής της αίτησης

Στα περισσότερα κράτη μέλη (Αυστρία, Δανία, Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες και Ισπανία), η προθεσμία αρχίζει να τρέχει από τη στιγμή που διαπράττεται η αξιόποινη πράξη. Εξ αυτών, τη μικρότερη προθεσμία, τρεις μήνες μόνον, τάσσει η Ιρλανδία, ενώ η Φινλανδία είναι η πλέον γενναιόδωρη δίδοντας στο θύμα προθεσμία δέκα ετών. Στην Ισπανία, η προθεσμία αναστέλλεται από την έναρξη της διαδικασίας ενώπιον της ποινικής δικαιοσύνης και αρχίζει να προσμετράται και πάλι μόλις η διαδικασία ολοκληρωθεί. Στο Βέλγιο και η Σουηδία, η προθεσμία αρχίζει να τρέχει από το πέρας της ποινικής διαδικασίας. Στη Γαλλία, το Λουξεμβούργο και την Πορτογαλία, η προθεσμία αρχίζει να τρέχει από τη στιγμή που τελείται η αξιόποινη πράξη, αλλά παρατείνεται επί ένα έτος από το πέρας της ποινικής διαδικασίας. Η Αυστρία προβλέπει διαφορετικές προθεσμίες ανάλογα με το είδος της ζημίας για την οποία ζητείται αποζημίωση, αλλά υπάρχει πάντα η δυνατότητα υποβολής της αίτησης μετά την εκπνοή της προθεσμίας. Εντούτοις, η συνέπεια της εκπρόθεσμης υποβολής είναι ότι η αποζημίωση δεν θα υπολογιστεί αναδρομικά, δηλαδή για την περίοδο μεταξύ της αξιόποινης πράξης και της υποβολής της αίτησης. Η Γερμανία δεν ορίζει προθεσμία. Αποζημίωση χορηγείται από τον μήνα υποβολής της αίτησης και, εάν η αίτηση υποβληθεί εντός έτους από την ημερομηνία τέλεσης της αξιόποινης πράξης, αναδρομικά από την ημερομηνία αυτή.

Γενικά, υπάρχει δυνατότητα εξαιρέσεων από τις προθεσμίες υποβολής της αίτησης σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα, λόγω ανωτέρας βίας ή αν το θύμα είναι παιδί και συνεπώς η υποβολή της αίτησης για λογαριασμό του εξαρτάται από κάποιον ενήλικο.

3.5.3. Περιεχόμενο της αίτησης

Γενικά, απαιτείται η αίτηση να υποβάλλεται εγγράφως, παρόλο που οι Κάτω Χώρες κάνουν δεκτές και αιτήσεις που υποβάλλονται τηλεφωνικά. Πολλά κράτη μέλη χρησιμοποιούν ειδικά έντυπα αιτήσεων τα οποία είναι συχνά διαθέσιμα μέσω του Διαδικτύου. Σε πολλές περιπτώσεις, ο αιτών οφείλει να υποβάλει έγγραφα για να αποδείξει την απώλεια εισοδήματος ή αποδείξεις για τα ιατρικά έξοδα. Το αρμόδιο

για τον υπολογισμό της αποζημίωσης όργανο μπορεί επίσης να ζητήσει αστυνομική έκθεση, ιατρική γνωμάτευση και αποδείξεις για την οικονομική κατάσταση του θύματος.

3.6. Προκαταβολή

Όλα τα κράτη μέλη, εκτός της Σουηδίας και της Γερμανίας, καταβάλλουν κάποιου είδους προκαταβολή. Οι λόγοι της προκαταβολής συνδέονται με την οικονομική κατάσταση του θύματος ή την ενδεχόμενη καθυστέρηση της δικαστικής διαδικασίας ή της οριστικοποίησης των μακροπρόθεσμων συνεπειών που μπορεί να έχει η αξιόποινη πράξη στην υγεία του θύματος. Στο Βέλγιο, η έκτακτη αποζημίωση μπορεί να αποτελεί το αντικείμενο χωριστής αγωγής ή προκαταβολής της τελικής αποζημίωσης.

3.7. Αρμόδιο για τον υπολογισμό της αποζημίωσης όργανο

Τα όργανα των κρατών μελών που εξετάζουν τις αιτήσεις και αποφασίζουν επ' αυτών οργανώνονται γενικά με τρεις διαφορετικούς τρόπους. Οκτώ από τα κράτη μέλη διαθέτουν ανεξάρτητο όργανο το οποίο αποκαλείται Επιτροπή (Βέλγιο, Γαλλία και Κάτω Χώρες), δικαστήριο (Ιρλανδία), αρχή ή συμβούλιο (Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Δανία και Σουηδία). Σε τρία κράτη μέλη (Λουξεμβούργο, Πορτογαλία και Ισπανία) η απόφαση για τις αιτήσεις λαμβάνεται από ένα τμήμα Υπουργείου, ενώ στο Λουξεμβούργο και στην Πορτογαλία η Επιτροπή προετοιμάζει την υπόθεση. Η Γερμανία και η Αυστρία διαθέτουν αποκεντρωμένους οργανισμούς και η ευθύνη για την καταβολή αποζημίωσης στο πλαίσιο των συστημάτων βαρύνει τα ομόσπονδα κράτη.

3.8. Συνολικό ποσό αποζημιώσεων που καταβλήθηκαν και αιτήσεων που παραλήφθηκαν

Ο πίνακας¹⁹ που ακολουθεί παρέχει εκτίμηση του συνολικού ποσού των αποζημιώσεων που καταβλήθηκαν και του συνολικού αριθμού των αιτήσεων που παραλήφθηκαν κατά τη διάρκεια ενός έτους βάσει του συστήματος κρατικής αποζημίωσης κάθε κράτους μέλους. Αυτές οι εκτιμήσεις παρέχονται ενδεικτικά για να δοθεί μία ιδέα όσον αφορά το εύρος των συστημάτων, αλλά δεν πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να αντληθούν συμπεράσματα όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής ή τη λειτουργία αυτών των συστημάτων.

	Συνολικό ποσό αποζημιώσεων που καταβλήθηκαν (€)	Αιτήσεις που παραλήφθηκαν
Αυστρία	1 400 000	200-300
Βέλγιο	6 307 000	740
Δανία	5 456 000	3 156
Φινλανδία	5 130 000	4 770

¹⁹ Όλες οι εκτιμήσεις αφορούν το 2000, εκτός από εκείνες που σημειώνονται με (*) που αφορούν το 1999. Πηγή: Mikaelsson, Julia, και Wergens, Anna, *Repairing the irreparable - State compensation to crime victims in the European Union*, The Crime Victim Compensation and Support Authority, Umeå, Sweden, 2001.

Γαλλία	147 550 000	13 353 (*)
Γερμανία	106 694 000 (*)	9 787
Ιρλανδία	3 329 000	232
Λουξεμβούργο	42 000	16
Κάτω Χώρες	4 706 000	3 650
Πορτογαλία	972 000	68
Ισπανία	1 540 000	1 468
Σουηδία	7 421 000	6 522
Ην. Βασίλειο	340 926 000	78 165

4. ΑΝΑΓΚΗ ΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.1. Βασικά δεδομένα των συστημάτων κρατικής αποζημίωσης

Τα εθνικά συστήματα αποζημίωσης που εξετάζονται στο κεφάλαιο τρία δημιουργήθηκαν για ποικίλους και διαφόρους λόγους. Για πολλά εξ αυτών, ο βασικός λόγος συνίσταται στην κοινωνική πολιτική που έχει σαν στόχο να αποφευχθούν άνισα αποτελέσματα, παρά το γεγονός ότι πρέπει να σημειωθεί ότι, σε αυτή την ομάδα, υπάρχουν πολύ σαφείς διαφορές μεταξύ των συστημάτων όσον αφορά τα ποσά αποζημίωσης που υπάρχουν διαθέσιμα στην πράξη και τους επιβαλλόμενους περιορισμούς όσον αφορά, για παράδειγμα, την επιλεξιμότητα. Επίσης η δικαιοσύνη και η κοινωνική αλληλεγγύη αποτελούν τις θεμελιώδεις αρχές της ευρωπαϊκής σύμβασης του 1983. Άλλα κράτη μέλη συνδέουν την ανάγκη συστημάτων κρατικής αποζημίωσης με προβληματισμούς που ισχύουν στον τομέα της πολιτικής που ακολουθείται στον ποινικό τομέα. Είναι περιττό να λεχθεί, ότι σε κάθε κράτος μέλος, αυτοί οι λόγοι επηρέασαν το σχεδιασμό του συστήματος και εξηγούν ένα μέρος των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων συστημάτων.

Εν τούτοις, όλα τα κράτη μέλη έχουν ένα κοινό σημείο κατά την έννοια, ότι ενώ προσχωρούν στην αρχή σύμφωνα με την οποία η ευθύνη αποζημίωσης του θύματος ανήκει στον δράστη, παραδέχονται το γεγονός ότι τα θύματα δεν μπορούν πάντα να επιτύχουν αποκατάσταση. Αυτό συμβαίνει εάν ο δράστης της αξιόποινης πράξης δεν έχει προσδιορισθεί, εάν δεν μπορεί να διωχθεί ή εάν δεν έχει τα μέσα για να αποζημιώσει το θύμα. Συμβαίνει επίσης οι άλλες πηγές, όπως η ιδιωτική και η κοινωνική ασφάλιση, να μην μπορούν να αποζημιώσουν επαρκώς τη ζημία που υπέστη το θύμα. Κατά συνέπεια, τα θύματα ευρίσκονται σε χειρότερη κατάσταση από αυτή άλλων προσώπων που έχουν υποστεί διάφορες ζημίες λόγω ασθένειας, ατυχήματος ή ανεργίας. Μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ότι ο ρόλος των συστημάτων κρατικής αποζημίωσης είναι να παράσχουν ένα δίκτυ ασφαλείας στα θύματα.

4.2. Η κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώνων πράξεων σε κοινοτικό επίπεδο

Η παρουσίαση, στο κεφάλαιο τρία, των συστημάτων κρατικής αποζημίωσης στα κράτη μέλη παρέχει την εντύπωση, τουλάχιστον *εκ πρώτης όψεως*, ότι η δυνατότητα που υπάρχει για τα θύματα αξιοποιώνων πράξεων στην ΕΕ να επιτύχουν αποζημίωση

είναι περιορισμένη. Η απουσία δυνατότητας κρατικής αποζημίωσης των θυμάτων στο σύνολο των κρατών μελών και η έλλειψη σύγκλισης μεταξύ των υφιστάμενων συστημάτων δημιουργούν διαφορές για τα άτομα, ανάλογα με τον τόπο κατοικίας ή τον τόπο στον οποίο διεπράχθη η αξιόποινη πράξη. Τοιουτοτρόπως, δύο άτομα που πέτουν θύματα αξιόποινης πράξης υπό ταυτόσημες συνθήκες, αλλά σε διαφορετικά κράτη μέλη, μπορούν να λάβουν πολύ διαφορετικά ποσά ως αποζημίωση ανάλογων ζημιών. Υπάρχουν επίσης διαφορές που χαρακτηρίζουν τις διαμεθοριακές καταστάσεις. Ο υπήκοος κράτους μέλους το οποίο διαθέτει σύστημα αποζημίωσης που μεταβαίνει σε κράτος μέλος που δεν διαθέτει τέτοιο σύστημα ή διαθέτει πολύ περιορισμένο σύστημα θα διαπιστώσει ότι οι δυνατότητές του να επιτύχει αποζημίωση (σε περίπτωση που πέσει θύμα αξιόποινης πράξης) μειώνονται ή σχεδόν εξαφανίζονται κατά τη διάρκεια της διαμονής του. Αντιθέτως, το άτομο που μετακινείται στην αντίθετη κατεύθυνση μεταξύ των ίδιων κρατών μελών θα επωφεληθεί από την δραστική, αν και προσωρινή, βελτίωση των δικαιωμάτων του εάν πέσει θύμα αξιόποινης πράξης. Το άτομο που πέσει θύμα αξιόποινης πράξης σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι κάτοικος μπορεί να έχει δυσκολίες να αποζημιωθεί από το συγκεκριμένο κράτος απλά και μόνο επειδή στερείται βοήθειας ενόψει των διοικητικών διατυπώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί. Αυτά τα αποτελέσματα, τα οποία μπορεί να φαίνονται καταχρηστικά κατά την άποψη του θύματος, δεν είναι προφανώς ικανοποιητικά σε σχέση με το στόχο να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης για όλους.

Με βάση αυτούς τους προβληματισμούς, διακρίνονται τρεις στόχοι πιθανής δράσης σε κοινοτικό επίπεδο.

- Πρώτον, να εξασφαλισθεί η δυνατότητα των θυμάτων να λαμβάνουν κρατική αποζημίωση στην ΕΕ, δηλ. ένα δίκτυο ασφάλειας για όλα τα άτομα που κατοικούν στην ΕΕ.
- Δεύτερον, να ληφθούν μέτρα που να περιορίζουν τα άδικα αποτελέσματα που ενδεχόμενα προκύπτουν από τα εντελώς διαφορετικά επίπεδα αποζημίωσης που υπάρχουν στα διάφορα κράτη μέλη και τα οποία, στην πράξη, εξαρτώνται από το κράτος μέλος κατοικίας του θύματος ή από το κράτος μέλος διάπραξης της αξιόποινης πράξης.
- Τρίτον, να διευκολυνθεί η πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση με άλλα λόγια, το κράτος της ΕΕ όπου διαπράττεται το αδίκημα δεν πρέπει να ασκεί επίδραση στην πρόσβαση των θυμάτων στην κρατική αποζημίωση.

Πρέπει να τονισθεί ότι αυτοί οι τρεις στόχοι συνδέονται στενά μεταξύ τους. Χωρίς τη δυνατότητα κρατικής αποζημίωσης σε όλα τα κράτη μέλη, η δυνατότητα αυτής της αποζημίωσης στις διαμεθοριακές καταστάσεις δεν μπορεί να διευκολυνθεί. Συγκεκριμένα, ελλείψει εύκολης πρόσβασης στην κρατική αποζημίωση στις διαμεθοριακές καταστάσεις, το δίκτυο ασφάλειας δεν θα καλύπτει όλες τις καταστάσεις στις οποίες τα θύματα έχουν ανάγκη αυτής της αποζημίωσης.

Ερώτηση αριθ. 1: Πρέπει η ενδεχόμενη κοινοτική πρωτοβουλία για την κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιούντων πράξεων να επιδιώκει τους τρεις στόχους που ορίζονται στο κεφάλαιο 4.2; Υπάρχουν άλλοι στόχοι που πρέπει να επιδιωχθούν εξίσου;

4.3. Το θύμα αξιόποινης πράξης ως σημείο εκκίνησης

Το ερώτημα πρέπει να εξετασθεί με βάση τις ανάγκες του θύματος από ευρωπαϊκή άποψη. Στόχος είναι να αντιμετωπισθούν αυτές οι ανάγκες ανεπιφύλακτα και αμερόληπτα, προκειμένου να εξερευθούν οι καλύτερες δυνατές λύσεις για τους τρεις προαναφερόμενους στόχους. Σκοπός δεν είναι να καθορισθεί ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής μεταξύ των ισχυόντων συστημάτων αλλά να διαπιστωθεί πως μπορούν να πραγματοποιηθούν νέες πρόοδοι. Συγκεκριμένα, η ενδεχόμενη κοινοτική πρωτοβουλία πρέπει να επιδιώξει να αντλήσει όφελος από τα επιτεύγματα που έχουν ήδη γίνει σε πολλά κράτη μέλη προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί κάτι εντελώς νέο και να ανατραπούν καλά θεμελιωμένες πρακτικές.

Στη συνέχεια του παρόντος εγγράφου, το κεφάλαιο πέντε εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να υπάρξει ένα δίκτυ ασφαλείας για όλους τους κατοίκους της ΕΕ. Ενδιαφέρει κατ' ουσία να διαπιστωθεί πως θα δημιουργηθούν ελάχιστα πρότυπα σε κοινοτικό επίπεδο. Εξετάζει επίσης, εν μέρει, πως μπορεί να επιτευχθεί ο δεύτερος στόχος του περιορισμού των άδικων αποτελεσμάτων. Όταν οι διαμεθοριακές καταστάσεις εξετάζονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, η εξέτασή τους στηρίζεται στην υπόθεση ότι η αρχή της δικαιοδοσίας εφαρμόζεται χωρίς περιορισμούς σε όλα τα κράτη μέλη, δηλ. ότι το θύμα έχει το δικαίωμα να υποβάλλει αίτηση κρατικής αποζημίωσης στο κράτος μέλος διάπραξης της αξιόποινης πράξης. Το κεφάλαιο έξι εξετάζει το στόχο που συνίσταται στην εξασφάλιση εύκολης πρόσβασης στην κρατική αποζημίωση στις διαμεθοριακές καταστάσεις.

5. ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΑΞΙΟΠΟΙΝΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ – ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

5.1. Γενικοί προβληματισμοί

Όσο μεγαλύτερη είναι η εναρμόνιση τόσο μικρότερος είναι ο κίνδυνος αδικών αποτελεσμάτων λόγω των διαφορών που υφίστανται μεταξύ των κρατών μελών. Από την άλλη πλευρά, δεν πρέπει να λησμονάται η ύπαρξη πολλών περιορισμών. Τα επίπεδα αποζημίωσης μπορούν να διαφέρουν κατά πολύ από το ένα κράτος μέλος στο άλλο λόγω διαφορετικών προτεραιοτήτων ή απόψεων όσον αφορά τη συνδρομή των θυμάτων, αλλά επίσης λόγω διαφορών του βιοτικού επιπέδου. Δεν είναι κατά συνέπεια δυνατό να ενοποιηθούν τα επίπεδα αποζημίωσης από χρηματική άποψη. Αντιθέτως είναι δυνατόν να εξετασθούν στο κοινοτικό επίπεδο οι αρχές που στηρίζουν τα επίπεδα αποζημίωσης υπό την έννοια των ζημιών που καλύπτονται. Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε ήδη, πρέπει να αντληθεί όφελος από τα ήδη ισχύοντα στα κράτη μέλη αντί να επιχειρηθεί να δημιουργηθεί κάτι εντελώς νέο.

Κατά συνέπεια, η κοινοτική πρωτοβουλία θα πρέπει να επιδιώξει τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων αντί της επίτευξης εναρμόνισης.

Ο προσδιορισμός ελάχιστων προτύπων συνίσταται ουσιαστικά στον καθορισμό των περιορισμών που μπορούν να θεσπίσουν τα κράτη μέλη όσον αφορά την κρατική αποζημίωση των θυμάτων. Πρέπει να τονισθεί ότι τίποτα δεν θα εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν πιο γενναιόδωρους κανόνες για τα θύματα. Περιττεύει να λεχθεί ότι η θέσπιση ελάχιστων προτύπων δεν πρέπει να χρησιμεύσει στο να δικαιολογήσει τη χειροτέρευση των πρακτικών που ισχύουν στα κράτη μέλη.

Το υπόλοιπο αυτού του κεφαλαίου εξετάζει τα στοιχεία ενός κοινού ελάχιστου προτύπου, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις διαμεθοριακές καταστάσεις. Δεν ενδιαφέρει τόσο να εξετασθούν αναλυτικά όλα τα θέματα που μπορούν να αναφερθούν σε σχέση με κάθε θέμα όσο να εξετασθούν ορισμένα βασικά ζητήματα που εμφανίζονται, προκειμένου να διευκολυνθεί η συζήτηση σχετικά με τα μέσα που θα συντελέσουν στην επίτευξη προόδου. Πριν να εξετασθεί κάθε ένα από τα κριτήρια, πρέπει να επιμείνουμε στην ανάγκη να υπάρχουν σαφή και πλήρως καθορισμένα κριτήρια. Πράγματι, είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτός ο λόγος για τον οποίο τα κριτήρια που εφαρμόζονται στα συστήματα κρατικής αποζημίωσης θα πρέπει να είναι λιγότερο σαφή από εκείνα που εφαρμόζονται στα πλαίσια του εθνικού δικαίου περί αποζημίωσης ή των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Προκειμένου να εξασφαλισθούν διαφανείς και προβλέψιμοι κανόνες, πρέπει να περιορισθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η διακριτική ευχέρεια της αρχής που είναι επιφορτισμένη με την εφαρμογή του συστήματος. Πρόκειται στο προκειμένο για μία κατευθυντήρια αρχή η οποία αποτελεί τη βάση της εξέτασης κάθε κριτηρίου.

5.2. Τα στοιχεία ενός ελάχιστου προτύπου – κριτήρια επιλεξιμότητας

5.2.1. Επιλέξιμα για αποζημίωση θύματα

Μετά την υπόθεση Cowan είναι εμφανές ότι η δυνατότητα αποζημίωσης πρέπει να προσφέρεται σε όλες τους πολίτες της ΕΕ υπό τους ίδιους όρους που χορηγείται στους υπηκόους του κράτους μέλους διάπραξης της αξιόποινης πράξης. Φαίνεται ενδεδειγμένο να επεκταθεί αυτή η δυνατότητα σε όλους τους νομίμους κατοίκους (βάσει του κοινοτικού ή του εθνικού δικαίου) κράτους μέλους της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν την υπηκοότητα τρίτης χώρας και οι οποίοι πέπτουν θύματα αξιόποινης πράξης στην επικράτεια κράτους μέλους. Αυτός ο στόχος αντικατοπτρίζει εκείνον της απόφασης πλαισίου για το καθεστώς των θυμάτων στις ποινικές διαδικασίες και συμφωνεί με τις αρχές της πρόσφατης πρότασης της Επιτροπής για την έκδοση οδηγίας του Συμβουλίου²⁰ σχετικά με το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι μακροχρόνιοι κάτοικοι.

Σε όλα τα κράτη μέλη τα έμμεσα θύματα είναι επίσης επιλέξιμα για την καταβολή αποζημίωσης και πρέπει συνεπώς να συμπεριληφθούν στο ελάχιστο πρότυπο. Αν το άμεσο θύμα κατοικεί νόμιμα σε κάποιο κράτος μέλος, τα έμμεσα θύματα πρέπει και αυτά να είναι επιλέξιμα για την καταβολή κρατικής αποζημίωσης, ανεξαρτήτως του κράτους κατοικίας τους. Πρέπει να εξετασθεί το ζήτημα του κατά πόσον οι όροι "εξαρτημένα άτομα" ή "συγγενείς" πρέπει να προσδιορισθούν στο ελάχιστο πρότυπο ή αν αυτό παραμένει υπόθεση κάθε κράτους μέλους.

5.2.2. Κριτήρια σχετικά με το είδος της αξιόποινης πράξης και της βλάβης

Όσον αφορά αυτά τα κριτήρια, εμφανίζονται πολλές επιλογές με βάση τα ισχύοντα στα κράτη μέλη και αυτά που προβλέπονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1983. Τα κριτήρια μπορούν να εξετασθούν από την άποψη των ειδών αξιόποινης πράξης και των ειδών επενεχθείσας βλάβης.

---

²⁰ COM(2001) 127 τελικό, 13.3.2001. ΕΕ C 240 Ε, 28.8.2001, σ. 79.

Μία από τις δυνατότητες ήταν να καλυφθούν όλες οι αξιόποινες πράξεις και να περιορισθεί η επιλεξιμότητα με την καθιέρωση διάφορων ειδικών περιορισμών. Θα μπορούσαν τοιουτοτρόπως να αποκλεισθούν οι αξιόποινες πράξεις που θεωρούνται ότι καλύπτονται γενικά από ασφάλεια, όπως οι παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας ή εκείνες που διαπράττονται στον τόπο εργασίας. Ένας περιορισμός μεγαλύτερης έκτασης θα ήταν να αποκλεισθούν οι αξιόποινες πράξεις που διαπράττονται από έλλειψη σύνεσης ή αμέλεια. Είναι βέβαια αληθές ότι τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να καλυφθούν από ιδιωτική ασφάλιση έναντι των ζημιών που προκαλούνται από τις αξιόποινες πράξεις αυτού του είδους, αυτό όμως ενέχει τον κίνδυνο να καταλήξει στον αποκλεισμό ορισμένων πράξεων βίας, όπως η εξ αμελείας ανθρωποκτονία όπου η αποζημίωση των εξαρτημένων προσώπων και άλλων συγγενών είναι ενδεχομένως ιδιαίτερα απαραίτητη. Ένας άλλος περιορισμός θα ήταν να καλύπτονται μόνο οι σοβαρές αξιόποινες πράξεις αλλά θα ήταν δύσκολο να δοθεί σε αυτόν τον όρο ανάλογος ορισμός σε όλα τα κράτη μέλη και, επιπλέον, αυτός θα περιόριζε κατά πολύ το πεδίο εφαρμογής. Μία άλλη προσέγγιση θα ήταν να καλύπτονται αποκλειστικά οι αξιόποινες πράξεις που συνοδεύονται από βία αποφεύγοντας έτσι την ανάγκη να γίνεται διάκριση μεταξύ αξιοποιώνων πράξεων που διαπράττονται εκ δόλου ή εξ αμελείας.

Όσον αφορά την βλάβη, η αποζημίωση θα μπορούσε να περιορίζεται στις σωματικές και ψυχολογικές βλάβες, αποκλείοντας τοιουτοτρόπως τις υλικές ζημιές. Αυτές θα μπορούσαν να καλύπτονται μόνο στο μέτρο που το θύμα υπέστη ζημιές άμεσα συνδεόμενες με αξιόποινη πράξη συνοδευόμενη από βία, όπως ισχύει σε πολλά κράτη μέλη. Ο αποκλεισμός των υλικών ζημιών θα μπορούσε να δικαιολογηθεί από το γεγονός ότι τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να συνάψουν ασφάλεια κατά των συγκεκριμένων ζημιών. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να τονισθεί ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι υλικές ζημιές μπορούν να συνεπάγονται σοβαρά αρνητικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, αν κάποιος στερείται αγαθών τα οποία χρειάζεται για να κερδίσει τα προς το ζειν ή αν οι συνθήκες ζωής του δεν του επιτρέπουν να συνάψει αυτήν την ασφάλεια, η μη αποζημίωση των υλικών ζημιών θα μπορούσε να κριθεί άδικη.

Η αξίωση σοβαρής βλάβης θα ενείχε τον κίνδυνο να καταστήσει την κάλυψη πολύ περιοριστική και θα δημιουργούσε το πρόβλημα του προσδιορισμού του τι είναι σοβαρό και τι δεν είναι. Θα ήταν πιθανόν προτιμότερο να αποκλεισθούν οι ασήμαντες ζημιές μέσω *de minimis* κανόνα εφαρμοζόμενου στο ποσό της αποζημίωσης που μπορεί να χορηγηθεί.

Μπορεί προφανώς να προβλεφθούν συνδυασμοί κριτηρίων που να έχουν σχέση με το είδος της αξιόποινης πράξης και το είδος της επενεχθείσας βλάβης, παρά το γεγονός ότι πρέπει να υπάρξει μέριμνα ώστε αυτό να μην καταλήξει σε κριτήρια πολύ περιοριστικά. Εκ πρώτης όψεως, ένα ελάχιστο πρότυπο θα πρέπει να καλύπτει τουλάχιστον τις αξιόποινες πράξεις που διαπράττονται εκ προθέσεως και προξενούν προσωπική βλάβη. Πρέπει να σημειωθεί ότι ένας τέτοιος περιορισμός θα απέκλειε εν τούτοις ορισμένες κατηγορίες που θεωρούνται ως επιλέξιμες για αποζημίωση από πολλά συστήματα στα κράτη μέλη, όπως είναι περαστικοί και οι καλοί "σαμαρείτες".

Ερώτηση αριθ. 2: Ποιά πρέπει να είναι τα κριτήρια επιλεξιμότητας για τα είδη αξιόποινης πράξης και βλάβης που καλύπτονται από ένα ελάχιστο πρότυπο;

5.2.3. Αρχές για την αξιολόγηση της επιλεξιμότητας

Σε περιπτώσεις που ο δράστης της αξιόποινης πράξης δεν έχει προσδιορισθεί ή δεν έχει μπορέσει (επιτυχώς) να διωχθεί, τίθεται το ζήτημα του επιπέδου απόδειξης που πρέπει να απαιτηθεί από το θύμα όταν υποβάλλει αίτηση αποζημίωσης. Όπως φαίνεται η βλάβη την οποία υπέστη το θύμα δεν δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα επειδή, στις περισσότερες περιπτώσεις, το θύμα έχει τη δυνατότητα να υποβάλει ιατρική γνωμάτευση που έχει συνταχθεί μετά την αξιόποινη πράξη. Αντιθέτως, το θύμα πρέπει επίσης να αποδείξει ότι υπήρξε θύμα αξιόποινης πράξης και ότι οι ζημιές τις οποίες υπέστη προξενήθηκαν από τη συγκεκριμένη πράξη. Αυτό το σημείο είναι σημαντικό, επειδή η κάλυψη των περιπτώσεων κατά τις οποίες ο δράστης παρέμεινε άγνωστος ή δεν έχει μπορέσει να διωχθεί επιτυχώς αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της κρατικής αποζημίωσης. Πρέπει να αναζητηθεί εξισοροπημένη λύση που να λαμβάνει υπόψη την ανάγκη αποζημίωσης στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, χωρίς όμως να αποτελεί κίνητρο για καταχρήσεις.

Για να εξασφαλισθεί η ομοιομορφία μεταξύ των κρατών μελών, θα μπορούσε να καθιερωθεί μία κοινή αρχή αξιολόγησης, για παράδειγμα υπό τη μορφή του μεγαλύτερου βαθμού πιθανότητας που θα μπορούσαν να εφαρμόσουν τα κράτη μέλη (μη λησιμονώντας ότι πρόκειται για ελάχιστα πρότυπα). Πρέπει εν τούτοις να σημειωθεί ότι είναι δύσκολο να εξευρεθεί κοινή αρχή παραδεκτή από όλα τα κράτη μέλη, τόσο στο θεωρητικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της πρακτικής εφαρμογής. Επιπλέον, δεν είναι εύκολο να αξιολογηθεί με μεγαλύτερη ακρίβεια το επίπεδο απόδειξης που εφαρμόζεται σήμερα στα κράτη μέλη. Η άλλη λύση θα ήταν συνεπώς να ανατεθεί το ζήτημα αυτό στα κράτη μέλη ακόμα και αν αυτό ενέχει τον κίνδυνο να καταλήξει σε ουσιαστικές διαφορές στο εσωτερικό της ΕΕ όσον αφορά τις συγκεκριμένες δυνατότητες αποζημίωσης που προσφέρονται στα θύματα.

Ερώτηση αριθ. 3: Πρέπει να ενσωματωθεί σε ένα ελάχιστο πρότυπο ο βαθμός αποδείξεως που απαιτείται από τον αιτούντα κρατική αποζημίωση;

5.3. Καλυπτόμενες ζημιές

5.3.1. Υλικές ζημιές

Στα περισσότερα κράτη μέλη, τα έξοδα ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, η απώλεια εισοδήματος και, για τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας, τα έξοδα κηδείας και απώλειας συνδρομής συντήρησης αποτελούν το αντικείμενο αποζημίωσης. Αυτά τα στοιχεία θα πρέπει επίσης να καλυφθούν από το ελάχιστο πρότυπο. Τα ιατρικά έξοδα πρέπει να θεωρηθούν ότι καλύπτουν τα έξοδα ψυχολογικής παρακολούθησης, ψυχοθεραπείας ή ανάλογης υποστήριξης που ενδεχομένως είναι απαραίτητη λόγω της αξιόποινης πράξης. Η κάλυψη θα μπορούσε να επεκταθεί έτσι ώστε, ακόμα και εάν αποκλείονται από την αποζημίωση οι αποτιμώμενες εις χρήμα ζημιές (εφ' όσον η επιλεξιμότητα περιορίζεται στην προσωπική βλάβη), εκείνες που προκύπτουν απ' ευθείας από την αξιόποινη πράξη που διαπράχθηκε εις βάρος του θύματος να μπορούν να καλύπτονται. Αυτό θα μπορούσε, για παράδειγμα, να συμπεριλαμβάνει τη ζημία που προκύπτει από την καταστροφή προσωπικών αντικειμένων τα οποία έφερε το θύμα κατά τη στιγμή της αξιόποινης πράξης, όπως ομματουάλια ή ενδύματα.

5.3.2. Μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες

Οι μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες, όπως η ψυχική οδύνη (*pretium doloris*), παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες. Πρόκειται για βλάβες τις οποίες υπέστη το θύμα, οι οποίες δεν προξένησαν δαπάνες και οι οποίες ως εκ τούτου αναφέρονται ενίοτε ως μη χρηματικές ζημίες. Μεταξύ των θεμελιωδών παραγόντων που μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά την αξιολόγηση των μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών περιλαμβάνονται οι αρνητικές συνέπειες για το θύμα κατά την οξύτερη φάση αποκατάστασης και η περίθαλψη που ακολούθησε τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης, η μακροχρόνια ψυχική οδύνη, η ψυχική κατάπτωση, η παραβίαση της ακεραιότητας του προσώπου, η αναπηρία (ανεξάρτητα από τις αυστηρά ιατρικές συνέπειες), η απώλεια ανέσεων, η απώλεια προσδοκίας ζωής, κ.λπ.. Μπορούν να ληφθούν υπόψη οι αντικειμενικές καταστάσεις που συνδέονται με την κατάσταση του θύματος στη συγκεκριμένη περίπτωση και οι υποκειμενικές καταστάσεις, όπως ο χαρακτήρας και η βαρύτητα της αξιόποινης πράξης. Δεν είναι δυνατόν, για τους σκοπούς της παρούσας Πράσινης Βίβλου, να εισέλθουμε σε λεπτομέρειες όσον αφορά αυτές τις έννοιες, επειδή ο ορισμός τους και η ύπαρξή τους ποικίλλουν στα διάφορα κράτη μέλη.

Εν τούτοις, υπενθυμίζοντας την ανάγκη να ληφθεί υπόψη η άποψη του θύματος, οι μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες δεν πρέπει να παραμεληθούν. Το θύμα μπορεί να αποκατασταθεί αρκετά γρήγορα από φυσική άποψη αλλά οι ψυχολογικές συνέπειες της αξιόποινης πράξης μπορεί να είναι μακροπρόθεσμες και να προξενούν έντονη οδύνη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο επί του παρόντος, σε ορισμένα κράτη μέλη, αυτές οι ζημίες αποτελούν το κύριο στοιχείο της αποζημίωσης (ως ποσοστό του χορηγούμενου ποσού). Αυτό συμβαίνει επίσης όσον αφορά τη δυνατότητα αποζημίωσης των εξαρτώμενων προσώπων ή άλλων συγγενών ατόμων που απεβίωσαν λόγω αξιόποινης πράξης, ανεξαρτήτως της αποζημίωσης που καταβάλεται για την απώλεια συνδρομής συντήρησης. Εξάλλου, ο αποκλεισμός των μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών θα δημιουργούσε μεγάλες διαφορές μεταξύ αυτού που θα μπορούσε να λάβει το θύμα από το δράστη της αξιόποινης πράξης υποβάλλοντας αστική αγωγή και αυτού που μπορεί να λάβει από το κράτος. Ενόψει των προαναφερόμενων προβληματισμών, φαίνεται ότι υπάρχουν ισχυροί λόγοι για να συμπεριληφθούν οι μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες στο ελάχιστο πρότυπο.

Τίθεται ως εκ τούτου το ερώτημα του κατά πόσον, για τους σκοπούς της κρατικής αποζημίωσης, πρέπει να θεσπισθεί κοινός ορισμός των μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών. Θα πρέπει οπωσδήποτε να προβλεφθεί μία γενική αρχή, για παράδειγμα ότι η αποζημίωση καλύπτει την ψυχική οδύνη και άλλες μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες. Εν τούτοις, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κρατών μελών, θα μπορούσε να αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολη η περαιτέρω αναζήτηση ορισμού για αυτά που πρέπει να καλύπτει η αποζημίωση. Μία λύση θα ήταν να ορισθεί ρητά ότι η αποζημίωση πρέπει να αξιολογείται κατά τον ίδιο τρόπο όπως στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας περί αποζημίωσης, ακόμα και αν αυτό δεν θα προωθούσε την ομοιομορφία εφαρμογής, δεδομένων των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών.

Ερώτηση αριθ. 4: Πρέπει οι μη αποτιμώμενες εις χρήμα ζημίες να συμπεριληφθούν σε ένα ελάχιστο πρότυπο και, αν ναι, μπορεί να συμπεριληφθεί ο ορισμός των ζημιών αυτού του είδους;

5.3.3. Μόνιμη αναπηρία

Όπως είδαμε στο κεφάλαιο 3, τα περισσότερα κράτη μέλη αποζημιώνουν χωριστά τη μόνιμη αναπηρία, η οποία θα πρέπει εξίσου να συμπεριληφθεί σε ένα ελάχιστο πρότυπο. Συχνά αυτό το στοιχείο περιλαμβάνει την αποκατάσταση μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών και, ενίοτε, αποζημίωση ουλών ή παραμορφώσεων. Θα μπορούσε πιθανόν να αποζημιώνονται αυτές οι τελευταίες ζημίες χωρίς να έχουν την ελάχιστη σχέση με τη μόνιμη αναπηρία αποτελώντας έτσι ένα χωριστό είδος αποκατάστασης μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών. Για να επανέλθουμε στο θέμα της μόνιμης αναπηρίας, θα ήταν πολύ δύσκολο να υπάρξει κάποιος άλλος ορισμός, για να συμπεριληφθεί σε ένα ελάχιστο πρότυπο, του χαρακτήρα των ζημιών να αποζημιωθούν στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Η μόνη αξίωση που θα μπορούσε να επιβληθεί είναι η κρατική ενίσχυση των θυμάτων, σύμφωνα με το συγκεκριμένο στοιχείο, να μην απομακρύνεται πολύ από τις συνήθεις πρακτικές που ακολουθούν τα κράτη μέλη για την αξιολόγηση των ζημιών στο πλαίσιο του δίκαιου περί αδικοπραξίας ή αποζημιώσεως από άλλες πηγές όπως είναι η ιδιωτική ασφάλιση.

Ερώτηση αριθ. 5: Η αποζημίωση για μόνιμη αναπηρία μπορεί να προσδιορισθεί για τους σκοπούς των ελάχιστων προτύπων;

5.3.4. Προσδιορισμός του ποσού της αποζημίωσης

Για να εξευρεθεί ένα ελάχιστο πρότυπο για το συγκεκριμένο ζήτημα μία απλή λύση θα ήταν, για τις υλικές ζημίες, να αποζημιώνεται εξ ολοκλήρου η πραγματική ζημία την οποία μπόρεσε να αποδείξει το θύμα αξιόποινης πράξης. Με άλλα λόγια, η αποζημίωση που χορηγείται γι' αυτές τις ζημίες πρέπει να αποκαθιστά το θύμα στην οικονομική κατάσταση που θα ευρίσκετο εάν δεν είχε υποστεί την εν λόγω ζημία. Αυτό θα εξασφάλιζε επίσης την αποζημίωση του διαμεθοριακού θύματος το οποίο επιστρέφει στο κράτος μέλος κατοικίας του και επιβαρύνεται εκεί με το μεγαλύτερο μέρος της πραγματικής ζημίας, όπως ιατρικά έξοδα και απώλεια εισοδήματος.

Όσον αφορά τη χρήση συστημάτων που βασίζονται σε τιμοκατάλογο για τον υπολογισμό της αποζημίωσης αυτών των εξόδων, αυτή θα μπορούσε να κριθεί συμβιβάσιμη με την αξίωση αποζημίωσης της πραγματικής ζημίας, υπό τον όρο ότι τα τιμολόγια θα καθορίζονται σε συνάρτηση με τα πραγματικά ιατρικά και νοσοκομειακά έξοδα. Αντίθετα, δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη τις επιπλοκές που μπορούν να δημιουργηθούν σε ορισμένες περιπτώσεις ούτε την ανάγκη να αξιολογηθεί η απώλεια εισοδήματος σε κάθε περίπτωση. Εξάλλου, οι τιμοκατάλογοι μπορεί να ενέχουν τον κίνδυνο άδικων αποτελεσμάτων σε διαμεθοριακές καταστάσεις, δεδομένου ότι ο υπολογισμός αυτών των τιμοκαταλόγων γίνεται με βάση τις εθνικές συνθήκες και μπορεί να μην επαρκεί για την κάλυψη των πραγματικών δαπανών που προέκυψαν σε κάποιο άλλο κράτος μέλος. Από την άλλη, τα συστήματα που βασίζονται σε τιμοκαταλόγους μπορούν να απλουστεύσουν τη διαχείριση της κρατικής ενίσχυσης, επιτρέποντας τοιούτοτρόπως στο θύμα αξιόποινης πράξης να αποζημιωθεί ταχύτερα. Αυτά τα θέματα πρέπει εξίσου να αποτελέσουν μέρος των γενικών προβληματισμών για τις λεπτομέρειες καθορισμού του ποσού της αποζημίωσης.

Προκύπτουν επιπλοκές σε σχέση με την αποζημίωση για ψυχική οδύνη και την αποζημίωση άλλων μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών, επειδή δεν υπάρχουν πραγματικές ζημίες πάνω στις οποίες να βασισθεί το ποσό της αποζημίωσης. Εν τούτοις δεν θα ήταν ενδεχομένως δυνατό να καθορισθούν κοινές κατευθυντήριες

αρχές για τον καθορισμό του πραγματικού ποσού της αποζημίωσης για τις εν λόγω ζημίες, λόγω του κινδύνου να υπάρξουν άδικα αποτελέσματα. Για το λόγο αυτό η συγκεκριμένη αξιολόγηση πρέπει να ανατίθεται σε κάθε κράτος μέλος το οποίο θα μπορεί ενδεχομένως να τη συνδέει με τα τιμολόγια που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των κοινωνικών παροχών, τις εγγυήσεις της ιδιωτικής ασφάλισης ή της αποζημίωσης που καταβάλλεται στο πλαίσιο του εθνικού αστικού δικαίου.

Πρέπει σε σχέση με το θέμα αυτό να υπενθυμισθεί ότι αυτό που μετρά από την άποψη του θύματος αξιόποινης πράξης είναι το πραγματικά εισπραττόμενο ποσό και όχι ο τρόπος με τον οποίο το συνολικό ποσό μπορεί να καταμερισθεί σε αποζημιώσεις για διάφορα είδη ζημίας. Δεν πρέπει ως εκ τούτου να υπάρξει υπερβολή όσον αφορά την ανάγκη να καθορισθούν, για τους σκοπούς ενός ελάχιστου προτύπου, οι λεπτομέρειες αποζημίωσης κάθε στοιχείου. Είναι προτιμότερο να υπάρχει ως φιλοδοξία να καλυφθούν από το πρότυπο όλες οι ζημίες, αποτιμώμενες και μη εις χρήμα, ανεξάρτητα από την κατηγορία στην οποία αυτές κατατάσσονται.

Ένα συναφές ζήτημα που τίθεται είναι η μορφή υπό την οποία πρέπει να καταβληθεί η αποζημίωση, με κύριες λύσεις ένα κατ' αποκοπή ποσό ή ένα περιοδικό ποσό. Εν τούτοις, αυτό δεν θα αναλυθεί περαιτέρω, επειδή δεν φαίνεται απαραίτητο να εξετασθεί το συγκεκριμένο θέμα σε κοινοτικό επίπεδο.

5.3.5. Η οικονομική κατάσταση του θύματος

Πολλά κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη την οικονομική κατάσταση του θύματος, όχι μόνο για να υπολογίσουν το ποσό της αποζημίωσης αλλά εξίσου για να αξιολογήσουν αυτό καθαυτό το δικαίωμα αποζημίωσης. Προς το σκοπό αυτό, μπορεί να κριθεί απαραίτητο να εκτιμηθούν σε κάθε περίπτωση οι ανάγκες του θύματος, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας του να αντιμετωπίσει την οικονομική ζημία που προκύπτει από την αξιόποινη πράξη. Εν τούτοις, αυτό μπορεί να μειώσει ουσιαστικά την επιλεξιμότητα των θυμάτων για την καταβολή αποζημίωσης και αφήνει περιθώρια στο σύστημα έτσι ώστε να καθίσταται δυσχερές για το θύμα να προβλέψει τις πραγματικές πιθανότητες που διαθέτει να λάβει κρατική αποζημίωση μετά από αξιόποινη πράξη. Επιπλέον, οι λόγοι για την αποζημίωση των μη αποτιμώμενων εις χρήμα ζημιών εφαρμόζονται με την ίδια αυστηρότητα ανεξάρτητα από την οικονομική κατάσταση του θύματος. Ο κίνδυνος αδικών αποτελεσμάτων σε διαμεθοριακές υποθέσεις είναι επίσης ουσιαστικός. Το επίπεδο εισοδήματος ενός ατόμου μπορεί να το αποκλείει από την αποζημίωση σε ένα κράτος μέλος αλλά όχι σε κάποιο άλλο. Θα ήταν πολύ δύσκολο να εξευρεθεί ένα κοινό κριτήριο αξιολόγησης των μέσων, εφαρμοζόμενο σε όλα τα κράτη μέλη, που να λαμβάνει υπόψη τις διαφορές βιοτικού επιπέδου. Μία προϋπόθεση αυτού του είδους δεν φαίνεται ως εκ τούτου δικαιολογημένη.

Ερώτηση αριθ. 6: Θα έπρεπε ένα ελάχιστο πρότυπο να λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση του θύματος κατά τον καθορισμό της επιλεξιμότητας του θύματος ή του ποσού της αποζημίωσης;

5.3.6. Κατώτατα και ανώτατα όρια

Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται σε σχέση με ένα ελάχιστο πρότυπο είναι το κατά πόσον πρέπει να ορισθούν κατώτατα και ανώτατα όρια αποζημίωσης, όπως συμβαίνει στα περισσότερα εθνικά συστήματα. Ένας από τους στόχους ενός

κατώτατου ορίου θα ήταν να αποφευχθεί η εξέταση μεγάλου αριθμού αιτήσεων που αφορούν πολύ μικρά ποσά, στις οποίες τα συνεπαγόμενα διοικητικά έξοδα είναι σαφώς ανώτερα από την πραγματικά καταβαλλόμενη αποζημίωση. Επιπλέον, η πιθανότητα του θύματος να λάβει αποζημίωση εκ μέρους του δράστη είναι πολύ μεγαλύτερη όταν το εν λόγω ποσό είναι χαμηλό. Ένα ανώτατο όριο θα μπορούσε να δικαιολογηθεί για λόγους προϋπολογισμού, αλλά εξίσου με το επιχείρημα ότι το κράτος δεν οφείλει να αναλαμβάνει απεριόριστη ευθύνη για την αποζημίωση των θυμάτων. Θα επέτρεπε την αποφυγή ακραίων καταστάσεων, όπως η αποζημίωση ιδιαίτερα υψηλής απώλειας εισοδήματος. Είναι αμφίβολο το κατά πόσον μπορούν να καθορισθούν κοινά επίπεδα σε ένα ελάχιστο πρότυπο για τους ίδιους λόγους που ήδη αναφέρθηκαν σε σχέση με τα επίπεδα αποζημίωσης εν γένει. Αντιθέτως, θα μπορούσε να προβλεφθεί ένα μέγιστο κατώτατο όριο και ένα ελάχιστο ανώτατο όριο.

5.4. Επικουρική εφαρμογή

Στα περισσότερα κράτη μέλη, η δυνατότητα κρατικής αποζημίωσης είναι επικουρική της αποζημίωσης την οποία μπορεί να λάβει το θύμα από άλλες πηγές. Αυτή η αρχή δικαιολογείται από το γεγονός ότι είναι ο δράστης της αξιόποινης πράξης που φέρει την ευθύνη της αποκατάστασης των ζημιών που υπέστη το θύμα, αλλά εξίσου από την επιθυμία να αποφευχθεί η διπλή αποζημίωση. Δεν υπάρχει λόγος να εγκαταλειφθεί αυτή η αρχή κατά τη μελέτη κοινών ελάχιστων προτύπων. Έχει σημασία να διαπιστωθεί η αυστηρότητα εφαρμογής της - τι προσπάθειες χρειάζεται, κατ' αρχήν, να καταβάλει το θύμα για να λάβει αποζημίωση από το δράστη;

Το θέμα αυτό γίνεται πολύπλοκο λόγω των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τα μέσα και τις διαδικασίες που διαθέτει το θύμα για να αποζημιωθεί από το δράστη της αξιόποινης πράξης. Σε μία διαμεθοριακή κατάσταση μπορεί να είναι δύσκολο για το θύμα να προβάλει τέτοια αξίωση και ακόμα πιο δύσκολο να ζητήσει την εκτέλεση της δικαστικής ή άλλης απόφασης. Είναι προφανές ότι όσο περισσότερες είναι οι αξιώσεις που επιβάλλονται στο θύμα τόσο μεγαλύτερος θα είναι ο χρόνος που θα μεσολαβήσει μέχρις ότου να μπορέσει να στραφεί στο κράτος και να ζητήσει αποζημίωση. Στις διαμεθοριακές καταστάσεις, αυτή η χρονική περίοδος ενδέχεται να είναι μεγαλύτερη από αυτή των αντίστοιχων εθνικών καταστάσεων, γεγονός που αυξάνει τον κίνδυνο επιπλέον θυματοποίησης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι σε εθνικές όπως και σε διαμεθοριακές καταστάσεις, το θύμα αξιόποινης πράξης μπορεί να βρίσκεται σε πιο ευνοϊκή κατάσταση όταν ο δράστης δεν μπορεί να προσδιορισθεί. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι ανώφελο να αναμένεται η έκδοση δικαστικής απόφασης για την υποχρέωση του δράστη να καταβάλει την αποζημίωση ή το αποτέλεσμα της εκτέλεσης δικαστικής ή άλλης απόφασης, η οποία, σε πολλές περιπτώσεις, αποβαίνει άκαρπη λόγω της αφερεγγυότητας του δράστη. Αυτό το κατά κάποιο τρόπο αντιφατικό αποτέλεσμα διευρύνεται εάν εφαρμοσθεί αυστηρά η αρχή της επικουρικής εφαρμογής.

Το θύμα, εκτός από την υποχρέωση του να επιδιώξει να αποζημιωθεί από το δράστη της αξιόποινης πράξης, μπορεί επίσης να είναι υποχρεωμένο να εξαντλήσει άλλες πηγές, όπως η ιδιωτική ασφάλιση. Αυτό μπορεί εν τούτοις να αποδειχθεί λιγότερο χρονοβόρο σε σύγκριση με τις δικαστικές διαδικασίες, και η διαμεθοριακή διάσταση φαίνεται να έχει μικρότερη επίπτωση, επειδή κανονικά τα άτομα είναι ασφαλισμένα στο κράτος μέλος κατοικίας τους.

Για να υπάρξει κάποια ευελιξία, μία από τις λύσεις θα ήταν να μετριασθεί αυτή η αξίωση δηλώνοντας ότι το θύμα πρέπει να εξαντλήσει άλλα μέσα αποζημίωσης σε εύλογο μέτρο. Κατ' αυτό τον τρόπο δεν θα υπήρχε απόλυτη υποχρέωση, σε όλες τις περιπτώσεις κατάθεσης αγωγής για να επιτευχθεί η αποζημίωση εκ μέρους του δράστη ούτε απόλυτη υποχρέωση αναμονής της έκδοσης της σχετικής απόφασης ούτε ανάγκη να διαπιστωθεί κατηγορηματικά η αφερεγγυότητα του δράστη της αξιόποινης πράξης. Το κριτήριο θα μπορούσε να περιλαμβάνει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες, σε ένα πρόωρο στάδιο, καθίσταται σαφές ότι ο δράστης δεν είναι σε θέση να πληρώσει οποιαδήποτε αποζημίωση. Εξάλλου, τα εμπόδια που δημιουργούνται από τις διαμεθοριακές καταστάσεις θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη. Τέλος, το κριτήριο του εύλογου χαρακτήρα θα μπορούσε επίσης να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το θύμα, λόγω των ζημιών που υπέστη, αντιμετωπίζει μεγάλες δυσκολίες να προσφύγει στη δικαιοσύνη.

Ερώτηση αριθ. 7: Πώς πρέπει να καθορισθεί, σε ένα ελάχιστο πρότυπο, ο επικουρικός χαρακτήρας της κρατικής αποζημίωσης σε σχέση με άλλες πηγές αποζημίωσης των θυμάτων;

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, πρέπει να τεθεί το ερώτημα ποιά άλλα είδη αποζημίωσης που λαμβάνονται από το θύμα μπορούν να αφαιρεθούν από την αποζημίωση την οποία οφείλει να καταβάλει το κράτος. Εάν είναι σαφές ότι η αποζημίωση που καταβάλλεται βάσει υποχρεωτικής ασφάλισης, κοινωνικής ασφάλειας και ανάλογων πηγών πρέπει να αφαιρεθεί, η απάντηση είναι λιγότερο εμφανής όσον αφορά την αποζημίωση που καταβάλλεται από ιδιωτική ασφάλεια. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το θύμα αξιόποινης πράξης δεν πρέπει να τιμωρείται για τη σύνεσή του. Από τη μία πλευρά, η αφαίρεση της αποζημίωσης που καταβάλλεται βάσει ιδιωτικής ασφάλειας θα σήμαινε ότι το άτομο συνέστησε ιδιωτική ασφάλεια "χωρίς λόγο". Από την άλλη πλευρά, αν αυτή η αποζημίωση, δεν αφαιρεθεί, αυτό σημαίνει συγκεκριμένα ότι το θύμα μπορεί να λάβει διπλή αποζημίωση για την ίδια ζημία, γεγονός που συμβαίνει κυρίως όταν το δημόσιο σύστημα προσφέρει πλήρη αποζημίωση των υλικών ζημιών. Σε κάθε περίπτωση, θέματα όπως η εγγύηση που παρέχεται από τις ασφαλιστήριες συμβάσεις για τις ζημίες που προκύπτουν από αξιόποινη πράξη και ο βαθμός στον οποίο συνάπτεται αυτή η ασφάλεια από τα άτομα μπορεί να ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, γεγονός που καθιστά δυσχερή την αξιολόγηση αυτού του θέματος σε κοινοτικό επίπεδο. Υπάρχουν ορισμένοι άλλοι πολύπλοκοι συλλογισμοί, όπως ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των ασφαλειών ζωής, αλλά η εμπεριστατωμένη εξέταση αυτών των προβλημάτων θα υπερέβαινε σε μεγάλο βαθμό τα πλαίσια του παρόντος εγγράφου.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να αρκестούμε στην αποζημίωση την οποία το θύμα μπόρεσε πράγματι να λάβει ή μπορεί να λάβει (με ορισμένο βαθμό βεβαιότητας) από άλλες πηγές. Αντιθέτως, το να αφαιρείται εξίσου η αποζημίωση την οποία το θύμα αξιόποινης πράξης θα μπορούσε να λάβει εάν είχε λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να καλυφθεί με τη δέουσα ασφάλεια θα ήταν πολύ περιοριστικό και πολύ δύσκολο να εφαρμοσθεί με ορισμένη ομοιομορφία σε όλη την ΕΕ.

Ερώτηση αριθ. 8: Ποιές άλλες πηγές αποζημίωσης πρέπει να αφαιρεθούν από την κρατική αποζημίωση;

5.5. Υποκατάσταση του κράτους

Στα περισσότερα κράτη μέλη, όταν το κράτος αποζημιώνει το θύμα, υποκαθίσταται στη θέση του θύματος και μπορεί να στραφεί κατά του δράστη. Σχετικά με το θέμα αυτό, το κράτος θα μπορούσε να διαδραματίσει έναν πιο ενεργό ρόλο υπό την έννοια της μείωσης των οικονομικών συνεπειών της καταβολής της κρατικής αποζημίωσης στις περιπτώσεις στις οποίες δεν γνωρίζουμε ακόμη πολύ καλά αν το θύμα αξιόποινης πράξης μπορεί να αποζημιωθεί από το δράστη, όπως είδαμε ανωτέρω. Από την άλλη πλευρά, τα κράτη μέλη που επιδιώκουν πιο αποφασιστικά να επιτύχουν την αποζημίωση εκ μέρους του δράστη φαίνεται να έχουν περιορισμένη επιτυχία, γεγονός που επιτρέπει να συναχθεί ότι από δημοσιονομική άποψη η υποκατάσταση του κράτους δεν μπορεί να έχει πραγματική επίπτωση. Μπορεί επίσης να υποθεθεί ότι είναι δύσκολο για το κράτος να κάνει πραγματικά χρήση αυτού του δικαιώματος σε διαμεθοριακή κατάσταση, δηλ. όταν ο δράστης του αδικήματος κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος.

5.6. Καταγγελία της αξιόποινης πράξης στην αστυνομία

Όπως είδαμε στο κεφάλαιο τρία, τα περισσότερα κράτη μέλη απαιτούν από το θύμα αξιόποινης πράξης να την καταγγείλει στην αστυνομία. Αυτή η αξίωση θα πρέπει να συμπεριληφθεί στο κοινό ελάχιστο πρότυπο. Μπορεί να προβλεφθεί εξαίρεση στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το θύμα είχε εύλογους λόγους να μην καταγγείλει την πράξη. Μπορεί εν τούτοις να τεθεί το ερώτημα για την ανάγκη να εξαρτηθεί η επιλεξιμότητα για κρατική αποζημίωση από την υποβολή καταγγελίας του θύματος στην αστυνομία εντός συγκεκριμένης προθεσμίας. Σε κάθε περίπτωση, η καθυστερημένη υποβολή καταγγελίας είναι πάντα επιζήμια για το θύμα, επειδή είναι στη συνέχεια πιο δύσκολο να θεμελιώσει το κατά πόσον υπήρξε πραγματικά θύμα αξιόποινης πράξης και το χαρακτήρα της βλάβης που υπέστη. Το θύμα έχει συνεπώς κάθε ενδιαφέρον να καταγγείλει την πράξη το συντομότερο δυνατόν.

5.7. Η αίτηση κρατικής αποζημίωσης

Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν καθορίσει προθεσμίες για την υποβολή της αίτησης κρατικής αποζημίωσης. Αυτές οι προθεσμίες μπορούν να υπολογίζονται από την ημερομηνία της αξιόποινης πράξης, του τέλους της ποινικής διαδικασίας ή, εάν αυτή δεν έχει κινηθεί, της περάτωσης της αστυνομικής έρευνας. Φαίνεται ότι αυτές οι προθεσμίες είναι δικαιολογημένες. Το θέμα το οποίο τίθεται είναι το κατά πόσο πρέπει να συμπεριληφθούν κοινές (ελάχιστες) προθεσμίες στο ελάχιστο πρότυπο. Οι προθεσμίες μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία διαφανών και απλών κανόνων για τις διαδικασίες κρατικής αποζημίωσης σε όλη την ΕΕ.

Ορισμένα προβλήματα δημιουργούνται σχετικά με το θέμα αυτό τόσο στο εθνικό πλαίσιο όσο και στις διαμεθοριακές καταστάσεις. Μπορεί να χρειασθεί να ληφθεί υπόψη η ανάγκη να αναμένεται η έκβαση της ποινικής διαδικασίας και των προσπαθειών του θύματος να αποζημιωθεί από το δράστη, γεγονός που μπορεί να απαιτεί πολύ χρόνο. Ένα διαμεθοριακό θύμα μπορεί να έχει μεγαλύτερες δυσκολίες για να ασκήσει το δικαίωμά του να αποζημιωθεί από το δράστη, γεγονός που μπορεί να παρατείνει ακόμα περισσότερο αυτό το τμήμα της διαδικασίας. Επιπλέον, το διαμεθοριακό θύμα μπορεί να κάνει χρήση του δικαιώματός του, όπως αυτό καθορίζεται στην απόφαση-πλαίσιο για το καθεστώς των θυμάτων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, να καταθέσει καταγγελία στις αστυνομικές αρχές του κράτους μέλους κατοικίας του. Ενόψει αυτών των παραδειγμάτων, φαίνεται ότι

πρέπει να προβλεφθούν αρκετά γενναιόδωρες προθεσμίες. Μπορεί επίσης να είναι δικαιολογημένο η προθεσμία να αρχίζει να τρέχει από το πέρας της ποινικής διαδικασίας. Επιπλέον, υπάρχουν πολλές εξαιρετικές καταστάσεις κατά τις οποίες το θύμα αξιόποινης πράξης μπορεί να υποβάλει αίτηση κρατικής αποζημίωσης πολλά έτη μετά την αξιόποινη πράξη. Αυτή είναι η περίπτωση, για παράδειγμα, των παιδιών που έχουν πέσει θύματα σεξουαλικής βίας. Κατά συνέπεια, θα πρέπει αυτή η προθεσμία να συνδυασθεί με εξαίρεση που να επιτρέπει την κάλυψη αυτών των καταστάσεων.

Όσον αφορά το ίδιο το περιεχόμενο της αίτησης, φαίνεται λογικό ότι το θύμα οφείλει να υποβάλλει όλα τα διαθέσιμα έγγραφα, όπως αστυνομικές εκθέσεις, ιατρικές γνωματεύσεις, δηλώσεις εισοδήματος, πιστοποιητικά ασφάλισης, κ.λπ. Το ερώτημα που τίθεται όσον αφορά το ελάχιστο πρότυπο είναι το κατά πόσον πρέπει να δημιουργηθούν εναρμονισμένα έντυπα σε όλες τις γλώσσες της Κοινότητας. Αυτό θα μπορούσε να διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την πρόσβαση των θυμάτων στην κρατική αποζημίωση και να ευνοήσει τη διαφάνεια των διοικητικών διαδικασιών. Αυτό το θέμα εξετάζεται πιο εμπεριστατωμένα στο κεφάλαιο έξι, επ' ευκαιρία των μέτρων που επιτρέπουν τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην κρατική αποζημίωση στις διαμεθοριακές καταστάσεις.

5.8. Προκαταβολή

Ακούγεται συχνά ότι οι λεπτομέρειες αποζημίωσης που εφαρμόζονται επί του παρόντος στα κράτη μέλη δεν ανταποκρίνονται πραγματικά στις ανάγκες των θυμάτων. Σαν παράδειγμα, τα νοσοκομειακά έξοδα και η απώλεια εισοδήματος προκύπτουν αμέσως μετά τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης, ενώ η αποζημίωση είτε εκ μέρους του δράστη είτε εκ μέρους του κράτους χορηγείται γενικά μετά από μακρύ χρονικό διάστημα το οποίο ανέρχεται ενίοτε σε πολλά έτη. Αυτό το μεγάλο χρονικό διάστημα οφείλεται ενδεχομένως στις καθυστερήσεις του δικαστικού και διοικητικού τομέα, αλλά εξίσου στο γεγονός ότι υπάρχει ανάγκη να γίνει σοβαρή έρευνα και αξιολόγηση κάθε φακέλου.

Μία από τις λύσεις που θα επέτρεπε να καταργηθούν ή να περιορισθούν τα αρνητικά αποτελέσματα αυτών των καθυστερήσεων για το θύμα παραμένει η δυνατότητα να χορηγηθεί προκαταβολή της κρατικής αποζημίωσης. Αυτό το μέτρο μπορεί να βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό το θύμα και να εμποδίσει την επιπλέον θυματοποίηση. Η δυνατότητα να καταβληθεί προκαταβολή είναι ακόμα πιο επωφελής για το διαμεθοριακό θύμα, το οποίο μπορεί να χρειασθεί να αναμένει μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για να επιτύχει αποζημίωση. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν είναι γνωστό το κατά πόσον το θύμα μπορεί να επιτύχει αποζημίωση από το δράστη, η καταβολή προκαταβολής από το κράτος μπορεί να δημιουργήσει αντιρρήσεις αρχής. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι το θύμα έχει τη δυνατότητα άμεσης συνδρομής συνάπτοντας ασφάλεια ταξιδιού. Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψη η συνδρομή των πρεσβειών και προξενείων στους υπηκόους τους στο εξωτερικό.

Ερώτηση αριθ. 9: Πρέπει να συμπεριληφθεί στο ελάχιστο πρότυπο η δυνατότητα προκαταβολής;

5.9. Άλλα κριτήρια

Τα εθνικά συστήματα αποζημίωσης περιλαμβάνουν ορισμένα κριτήρια που μπορούν να οδηγήσουν στην απόρριψη ή τη μείωση κρατικής αποζημίωσης· αυτά τα κριτήρια αναφέρονται εξίσου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1983.

Πρώτον, μπορεί να πρόκειται για τη συμπεριφορά του θύματος πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά την αξιόποινη πράξη γεγονός που συνδέεται στενά με την έννοια ότι το θύμα προκάλεσε ή συνέβαλε στην αξιόποινη πράξη, έννοια καλά γνωστή στο δίκαιο περί αποζημίωσης ή αδικοπραξίας. Ακόμα και αν ο ορισμός αυτής της έννοιας όσον αφορά τον τρόπο εφαρμογής της για τους σκοπούς της κρατικής αποζημίωσης ενδέχεται να είναι σχετικά ανακριβής, θα πρέπει να συμπεριληφθεί σε ένα ελάχιστο πρότυπο.

Δεύτερον, η συμμετοχή του θύματος στο οργανωμένο έγκλημα ή σε εγκληματικές οργανώσεις μπορεί να αποτελεί λόγο απόρριψης της αποζημίωσης. Το κριτήριο αυτό δημιουργεί αντιρρήσεις αρχής, επειδή αφορά τη συμπεριφορά του θύματος εκτός του πλαισίου της συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης. Φαίνεται ότι κανένα από τα κράτη μέλη δεν προβλέπει συνήθως αυτό το κριτήριο στο δίκαιο περί αποζημίωσης. Μπορούμε να φανταστούμε καταστάσεις στις οποίες η εφαρμογή του ενέχει τον κίνδυνο να καταλήξει σε δυσκολίες, ή σε άδικα αποτελέσματα, για παράδειγμα όταν το θύμα συμμετείχε προηγουμένως σε οργανωμένο έγκλημα, αλλά στη συνέχεια εγκατέλειψε τον παλιό "τρόπο ζωής". Μπορεί επίσης να αναρωτηθεί κανείς για τη δυνατότητα ορθής αξιολόγησης αυτού του κριτηρίου στις διαμεθοριακές καταστάσεις.

Τρίτον, η αποζημίωση μπορεί να απορριφθεί αν η καταβολή της κρίνεται αντίθετη προς το περί δικαίου αίσθημα ή τη δημόσια τάξη. Φαίνεται ότι αυτό το κριτήριο είναι πολύ ακαθόριστο και ασαφές επειδή είναι δύσκολο να εξευρεθούν συγκεκριμένα παραδείγματα πρακτικής εφαρμογής του. Δημιουργεί εξάλλου ένα πολύ μεγάλο περιθώριο εκτίμησης στο σύστημα αποζημίωσης, το οποίο δυσχεραίνει την δυνατότητα του θύματος να προβλέψει το κατά πόσον μπορεί να λάβει αποζημίωση σε συγκεκριμένη περίπτωση.

Ερώτηση αριθ. 10: Πρέπει να συμπεριληφθούν στο ελάχιστο πρότυπο κριτήρια που συνδέονται με τη συμπεριφορά του θύματος σε σχέση με την αξιόποινη πράξη ή τη συμμετοχή του σε εγκληματική δραστηριότητα εν γένει, ή άλλοι προβληματισμοί που αφορούν το περί δικαίου αίσθημα ή τη δημόσια τάξη;

Ερώτηση αριθ. 11: Ποιά άλλα κριτήρια πέραν αυτών που εξετάζονται στο συγκεκριμένο έγγραφο θα μπορούσαν να ενσωματωθούν σε ένα ελάχιστο πρότυπο;

6. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΜΕΘΟΡΙΑΚΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ

6.1. Η κατάσταση σήμερα

Το παρόν κεφάλαιο αναλύει τα μέτρα που ενδεχομένως αποδειχθούν απαραίτητα για να διευκολύνουν την πρόσβαση του διαμεθοριακού θύματος στην κρατική αποζημίωση σε όλη την ΕΕ. Ο όρος "διαμεθοριακό θύμα", ο οποίος χρησιμοποιείται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, αναφέρεται στον πολίτη της ΕΕ ο οποίος πίπτει θύμα αξιόποινης πράξης σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο κατοικεί μόνιμως.

Οι κοινοτικές νομικές αρχές που ορίστηκαν από την απόφαση Cowan επιβάλλουν ότι οι δυνατότητες κρατικής ενίσχυσης που παρέχονται από κράτος μέλος στους υπηκόους του πρέπει επίσης να παρέχονται σε όλους τους πολίτες της ΕΕ. Θα φαινόταν ως εκ τούτου επαρκής η χορήγηση δικαιώματος κρατικής αποζημίωσης από όλα τα κράτη μέλη ώστε το διαμεθοριακό θύμα να μην διατρέχει πλέον τον κίνδυνο να βρεθεί μετέωρο ανάμεσα σε δύο καταστάσεις. Πρέπει να σημειωθεί εν τούτοις ότι αυτό δεν καλύπτει τα άτομα που δεν έχουν την ιθαγένεια της ΕΕ τα οποία διαμένουν νομίμως σε κάποιο κράτος μέλος και πίπτουν θύματα αξιόποινης πράξης σε κάποιο άλλο, αλλά αυτό αποτελεί μάλλον θέμα που θα εξετασθεί στο πλαίσιο του ελάχιστου προτύπου.

Εν τούτοις, οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των συστημάτων αποζημίωσης των κρατών μελών μπορεί να δημιουργήσουν άδικα αποτελέσματα ανάλογα με τον τόπο της ΕΕ στον οποίο το συγκεκριμένο άτομο πύπτει θύμα αξιόποινης πράξης. Αυτό το πρόβλημα εξετάζεται εν μέρει στο κεφάλαιο πέντε. Ουσιαστικά κατέστη σαφές από την επισκόπηση των ευρωπαϊκών κανόνων στο κεφάλαιο δύο και από τα ισχύοντα συστήματα στο κεφάλαιο τρία ότι δεν υπάρχει κανονισμός που να διευκολύνει την πρόσβαση του διαμεθοριακού θύματος στην κρατική αποζημίωση. Τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει το διαμεθοριακό θύμα και οι λύσεις για την αντιμετώπισή τους θα αναπτυχθούν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.

6.2. Εμπόδια που απορρέουν από τη διαμεθοριακή κατάσταση

Ενδεικτικά, τα εμπόδια που έχουν σχέση με τη διαμεθοριακή κατάσταση του θύματος και που μπορούν να περιορίσουν την ικανότητά του να ασκήσει τα δικαιώματα αποζημίωσής του κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες: εμπόδια που έχουν σχέση με την ενημέρωση όσον αφορά τις δυνατότητες κρατικής αποζημίωσης κράτος, εμπόδια που έχουν σχέση με τη σύνταξη της αίτησης κρατικής αποζημίωσης, και εμπόδια που έχουν σχέση με την έρευνα που πρέπει να συνοδεύει την αίτηση.

6.2.1. Ενημέρωση

Αν λάβουμε το παράδειγμα του θύματος, το οποίο εγκαταλείπει λίγο μετά την αξιόποινη πράξη το κράτος μέλος στο οποίο αυτό διεπράχθη (για παράδειγμα τουρίστας), αυτό διαθέτει πολύ περιορισμένη προθεσμία για να λάβει επιτόπου τις πληροφορίες που αφορούν τις δυνατότητες κρατικής αποζημίωσης. Στο κράτος μέλος κατοικίας του, οι δυνατότητες εξεύρεσης αυτών των πληροφοριών είναι περιορισμένες ή ανύπαρκτες. Μπορεί να αποδειχθεί δύσκολο να διαπιστωθεί εξ αποστάσεως η αρχή στην οποία πρέπει να απευθυνθεί στο κράτος μέλος όπου τελέστηκε η αξιόποινη πράξη και να υπερβεί τα ενδεχόμενα γλωσσικά προβλήματα. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, ακόμα και σε καταστάσεις αμιγώς εθνικές, πολλά κράτη μέλη αντιμετωπίζουν δυσκολίες για να ενημερώσουν τα θύματα σχετικά με τις δυνατότητες αποζημίωσης. Μπορεί ως εκ τούτου να υποτεθεί ότι η διαμεθοριακή κατάσταση επιδεινώνει αυτό το πρόβλημα.

6.2.2. Η αίτηση

Μόλις το θύμα αξιόποινης πράξης μπορέσει να λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες για τη δυνατότητά του να ζητήσει κρατική αποζημίωση, μπορεί και στη φάση αυτή να αντιμετωπίζει γλωσσικές δυσκολίες για να συμπληρώσει το έντυπο της αίτησης. Οι εθνικοί κανόνες, οι οποίοι ορίζουν πολύ σύντομες προθεσμίες για την υποβολή

της αίτησης, είναι ακόμα δυσκολότερο να τηρηθούν σε διαμεθοριακή κατάσταση. Συμβαίνει επίσης το θύμα αξιόποινης πράξης να χρειάζεται να παρακολουθήσει, πάντα εκ του μακρόθεν, την πορεία της ποινικής διαδικασίας στο κράτος μέλος τέλεσης της αξιόποινης πράξης, επειδή μπορεί να μην είναι εξουσιοδοτημένο να υποβάλει την αίτηση πριν από την περάτωση της διαδικασίας. Το θύμα μπορεί επίσης να αντιμετωπίζει δυσκολίες να τύχει ακρόασης (προσωπικά) από την αρχή που είναι επιφορτισμένη με την εξέταση της αίτησης. Και σε αυτήν την περίπτωση το θύμα διαθέτει περιορισμένες ή ανύπαρκτες δυνατότητες για να βοηθηθεί σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα. Τέλος, ενδέχεται η αρχή του κράτους μέλους στο οποίο τελέστηκε η αξιόποινη πράξη να μην έχει τη συνήθεια να εξετάζει αιτήσεις που προέρχονται από θύματα που κατοικούν σε κάποιο άλλο κράτος μέλος ή να μην είναι πλήρως πληροφορημένη για τις ευθύνες που έχει σε καταστάσεις αυτού του είδους.

6.2.3. *Η έρευνα*

Εν γένει, το θύμα αξιόποινης πράξης πρέπει να επισυνάπτει στην αίτηση διάφορες εκθέσεις, οι οποίες, σε διαμεθοριακή κατάσταση, μπορεί να προέρχονται από διάφορα κράτη μέλη. Η αστυνομική έκθεση καταρτίζεται συνήθως στο κράτος μέλος τέλεσης της αξιόποινης πράξης, ενώ η ιατρική γνωμάτευση μπορεί να έχει συνταχθεί στο συγκεκριμένο κράτος μέλος ή στο κράτος μέλος κατοικίας· μπορεί ενδεχομένως να υπάρχει μία έκθεση σε κάθε κράτος μέλος εάν, λόγω της σοβαρότητας της επενεχθείσας βλάβης, αποδείχθηκε απαραίτητη η παροχή πιο μακροχρόνιας περίθαλψης. Αν το θύμα επιθυμεί να αποζημιωθεί για την απώλεια εισοδήματος, πρέπει να υποβάλει δήλωση εισοδήματος του κράτους μέλους κατοικίας του. Ορισμένα κράτη μέλη αξιώνουν επίσης από το θύμα να αποδεικνύει την αφερεγγυότητα και την αδυναμία του δράστη να καταβάλει αποζημίωση· και εδώ επίσης, η διαμεθοριακή κατάσταση ενέχει τον κίνδυνο να περιπλέξει το καθήκον του θύματος να αναζητήσει αυτές τις πληροφορίες από άλλο κράτος μέλος. Οι εκθέσεις του κράτους μέλους κατοικίας πρέπει ενδεχομένως όχι μόνο να μεταφραστούν, αλλά να περιλαμβάνουν επίσης τις πληροφορίες που απαιτούνται από τις ισχύουσες διατάξεις στο κράτος μέλος υποβολής της αίτησης. Τέλος, το θύμα ενδέχεται να χρειάζεται να πράξει τα αναγκαία ώστε να επισυνάψει στην αίτησή του αντίγραφο της απόφασης που εκδίδεται κατά την ποινική διαδικασία που έχει κινηθεί κατά του δράστη της αξιόποινης πράξης.

6.2.4. *Γενικές παρατηρήσεις*

Διαπιστώνουμε συνεπώς ότι υπάρχουν ορισμένα πρακτικά εμπόδια που καθιστούν πολύπλοκη την πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση. Η υποχρέωση του θύματος να μεταφράσει την αίτηση και την έρευνα που τη συνοδεύει μπορεί να συνεπάγεται οικονομικό βάρος. Αυτά τα εμπόδια πρέπει να εξετασθούν σε σχέση με την ευαίσθητη κατάσταση στην οποία ήδη ευρίσκεται το θύμα αξιόποινης πράξης. Οι δυσκολίες που συνδέονται με τη διαμεθοριακή κατάσταση ενδέχεται να οδηγήσουν σε συμπληρωματική θυματοποίηση, σε τέτοιο βαθμό ώστε το θύμα να επιλέξει να παραιτηθεί απλά από την υποβολή αίτησης. Καθίσταται ως εκ τούτου σαφές ότι αυτή η ίδια η ύπαρξη συστημάτων κρατικής αποζημίωσης σε όλα τα κράτη μέλη, σε συνδυασμό με την αρχή της αποφυγής διακρίσεων που θεσπίζεται από την υπόθεση Cowan, δεν είναι επαρκής. Δεν μπορεί επίσης να αναμένεται ότι η επικύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του 1983 από όλα τα κράτη μέλη θα βελτιώσει την κατάσταση, επειδή αυτή η σύμβαση δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις που να προβλέπουν τη συνδρομή που

χρειάζεται να παρασχεθεί στα διαμεθοριακά θύματα. Φαίνεται ως εκ τούτου ότι επιβάλλεται η λήψη μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο, ώστε τα διαμεθοριακά θύματα να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην κρατική αποζημίωση σε οποιαδήποτε κράτος μέλος το ίδιο εύκολα με το κράτος μέλος κατοικίας τους.

6.2.5. *Πιθανές λύσεις για την εξασφάλιση ευχερούς πρόσβασης σε διαμεθοριακή κατάσταση*

Κατά την αναζήτηση λύσης που να επιτρέπει να διευκολυνθεί η πρόσβαση του διαμεθοριακού θύματος στην κρατική αποζημίωση, πρέπει να υπενθυμισθούν ορισμένες κατευθυντήριες αρχές. Αφ' ενός, η λύση πρέπει να είναι απλή, διαφανής και πρακτική, τόσο για το θύμα όσο και για τις αρμόδιες αρχές, αλλά να δίνει προτεραιότητα στα συμφέροντα του θύματος. Από την άλλη πλευρά, για να αποφευχθούν οι νοθεύσεις και τα άδικα αποτελέσματα, η λύση πρέπει να εφαρμόζεται με ικανοποιητικό βαθμό ομοιομορφίας σε όλη την ΕΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις αρχές, παρουσιάζονται δύο πρότυπες λύσεις για να εξασφαλισθεί η ευχερής πρόσβαση των θυμάτων στην κρατική αποζημίωση. Για να αντιμετωπισθούν τα ιδιαίτερα προβλήματα που συνδέονται με τις διαμεθοριακές καταστάσεις, τα δύο μοντέλα στηρίζονται στην υπόθεση ότι υπάρχει δυνατότητα για όλα τα θύματα να επιτύχουν ικανοποιητικό επίπεδο κρατικής αποζημίωσης σε όλα τα κράτη μέλη, χάρη στην εισαγωγή ενός ελάχιστου προτύπου σε κοινοτικό επίπεδο. Αυτά τα μοντέλα έχουν επιλεγεί για να διαρθρωθεί η συζήτηση σχετικά με τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί. Βεβαίως δεν πρόκειται για τις μόνες δυνατές λύσεις και καμία από αυτές δεν πρέπει να θεωρηθεί ως "έτοιμη" λύση· ο στόχος είναι να διαπιστωθούν τα βασικά υπέρ και κατά κάθε μοντέλου για να διευκολυνθεί η σύγκριση.

6.3. Το μοντέλο της αμοιβαίας συνδρομής

Τα πρακτικά εμπόδια τα οποία αντιμετωπίζει το διαμεθοριακό θύμα θα μπορούσαν να μειωθούν παρέχοντας στο θύμα το δικαίωμα συνδρομής στο κράτος μέλος κατοικίας του.

Αυτή η λύση βασίζεται στην αρχή της δικαιοδοσίας, δηλ. ότι υπεύθυνο για την καταβολή της αποζημίωσης είναι το κράτος μέλος όπου τελέστηκε η αξιόποινη πράξη και ότι η αίτηση εξετάζεται σε συνάρτηση με τους εθνικούς του κανόνες.

Αυτή η αρχή μπορεί να συμπληρωθεί από το δικαίωμα του θύματος να υποβάλει την αίτησή του σε αρχή του κράτους μέλους κατοικίας του. Αυτή η αρχή (διαβιβάζουσα αρχή) είναι υποχρεωμένη να διαβιβάσει την αίτηση στην αρμόδια αρχή (παραλήπτρια αρχή) του κράτους μέλους όπου τελέστηκε η αξιόποινη πράξη, παρέχοντας τοιουτοτρόπως στο θύμα κάποιο βαθμό διοικητικής συνδρομής. Κατά συνέπεια, αυτό το μοντέλο έχει σαν στόχο να θεσπίσει συγκεκριμένους κανόνες όσον αφορά τη συνεργασία μεταξύ των σχετικών αρχών στα κράτη μέλη, παρόμοια με αυτό που έχει πρόσφατα γίνει για τη δικαστική συνεργασία μεταξύ κρατών μελών για την επίδοση πράξεων και τη διεξαγωγή αποδείξεων²¹. Αυτοί οι κανονισμοί

---

²¹ Κανονισμός αριθ. ΕΚ 1348/2000 της 29ης Μαΐου 2000 περί επιδόσεως και κοινοποίησης στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, ΕΕ L 160, 30.6.2000, σ. 37. Κανονισμός ΕΚ αριθ. 1206/2001 του Συμβουλίου της 28ης Μαΐου 2001 για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε δικαστικές ή εμπορικές υποθέσεις, ΕΕ L 174, 27.6.2001, σ. 1.

μπορούν να χρησιμεύσουν ως έμπνευση για να ρυθμισθούν ορισμένα πρακτικά προβλήματα στο συγκεκριμένο πλαίσιο, όπως για παράδειγμα ο καθορισμός ακριβών προθεσμιών και η χρήση γλωσσών και τυποποιημένων εντύπων.

Το κύριο ερώτημα που προκύπτει είναι να προσδιορισθεί η έκταση της υποχρέωσης της διαβιβάζουσας αρχής να παράσχει διοικητική συνδρομή στο θύμα. Ορισμένες από τις υποχρεώσεις που μπορούν να προβλεφθούν συμπεριλαμβάνουν:

- Ενημέρωση του θύματος για τις δυνατότητες κρατικής αποζημίωσης στο κράτος μέλος όπου τελέστηκε η αξιόποινη πράξη, δηλ. για το συγκεκριμένο περιεχόμενο των κανόνων που ισχύουν.
- Συνδρομή του θύματος κατά την αναζήτηση των στοιχείων που είναι απαραίτητα για την συμπλήρωση της αίτησης (έντυπα, κ.λπ.) και εξασφάλιση ότι επισυνάπτονται όλες οι απαραίτητες εκθέσεις.
- Αναγκαίες μεταφράσεις και εξασφάλιση ότι η αίτηση (συμπεριλαμβανομένων των συνημμένων εκθέσεων) υποβάλλεται σε γλώσσα δεκτή από την παραλήπτρια αρχή.

Αντιθέτως, η προκαταρκτική εξέταση ή αξιολόγηση της αίτησης δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των υποχρεώσεων της διαβιβάζουσας αρχής.

6.3.1. *Αρμόδιες αρχές στα κράτη μέλη*

Θα πρέπει να αποφασισθεί η αρχή η οποία, σε κάθε κράτος μέλος, οφείλει να αναλάβει τις προαναφερόμενες υποχρεώσεις. Για λόγους σαφήνειας και απλούστευσης, φαίνεται ότι η καταλληλότερη λύση είναι να ορισθεί η αρχή που είναι επιφορτισμένη με τη διαχείριση του συστήματος αποζημίωσης σε κάθε κράτος μέλος. Το άτομο που πίπτει θύμα αξιόποινης πράξης στο κράτος μέλος κατοικίας του ή στην αλλοδαπή μπορεί να απευθυνθεί στην ίδια αρχή για να υποβάλει αίτηση κρατικής αποζημίωσης. Αυτές οι αρχές έχουν αποκτήσει μεγάλη εμπειρία κατά τη διαχείριση του δικού τους συστήματος κρατικής αποζημίωσης και διαθέτουν την απαραίτητη εμπειρία για να εκπληρώσουν το καθήκον που συνίσταται στην ενημέρωση του θύματος για τα αλλοδαπά συστήματα. Θα πρέπει εν τούτοις να ελεγχθεί το κατά πόσον οι υπάρχουσες αρχές προσφέρονται και είναι σε θέση να αναλάβουν αυτό το καθήκον. Θα πρέπει εξίσου να ελεγχθεί το κατά πόσον πρέπει να ανατεθεί η αρμοδιότητα ορισμένων εκ των υποχρεώσεων, όπως είναι οι μεταφράσεις, στην παραλήπτρια αρχή. Το δεύτερο ζήτημα αφορά τις λεπτομέρειες άσκησης αυτής της αρμοδιότητας στα κράτη μέλη τα οποία διαθέτουν πολλές αρχές (αποκεντρωμένες). Πρέπει όλες αυτές οι αρχές να αναλάβουν αυτή την υποχρέωση ή είναι προτιμότερο να ορισθεί μία εξ αυτών. Οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα θα πρέπει να εξυπηρετούν την ισορροπία μεταξύ του βαθμού ομοιομορφίας που επιδιώκεται στην ΕΕ και της αρχής της επικουρικότητας.

6.3.2. *Ενημέρωση και συνεργασία μεταξύ των αρχών*

Ανεξάρτητα από τη λύση που θα επιλεγεί για τον καθορισμό των αρμόδιων αρχών στα κράτη μέλη, αυτές πρέπει να διαθέτουν πληροφορίες για τα συστήματα αποζημίωσης των άλλων κρατών μελών, προκειμένου να μπορούν να ενημερώνουν δεόντως τα θύματα. Οι λεπτομέρειες για αυτές τις πληροφορίες θα προσδιορισθούν σε συνάρτηση με τις υποχρεώσεις των διαβιβάζουσών αρχών έναντι του θύματος

αξιοποίησης πράξης. Θα πρέπει τουλάχιστον να καταρτισθεί κατάλογος των αρχών διαβίβασης και παραλαβής που είναι αρμόδιες σε όλα τα κράτη μέλη, επισυνάπτοντας πληροφορίες σχετικά με τις λεπτομέρειες σύνταξης των αιτήσεων δυνάμει των διαφόρων εθνικών κανόνων. Μπορεί να αποδειχθεί απαραίτητο να συμπληρωθούν πληροφορίες για το πραγματικό περιεχόμενο των εθνικών κανόνων, επειδή αυτό θα επιτρέψει στην διαβιβάζουσα αρχή να χορηγήσει στο θύμα λεπτομερείς πληροφορίες για τις δυνατότητες κρατικής αποζημίωσης στο πλαίσιο του αλλοδαπού συστήματος. Για την επικοινωνία μεταξύ των αρχών μπορεί να προβλεφθεί ένα τυποποιημένο έντυπο που θα χρησιμοποιείται για τη διαβίβαση των αιτήσεων. Η χρησιμοποίηση των σύγχρονων τεχνικών επικοινωνίας θα μπορούσε επιπλέον να διευκολύνει και να επιταχύνει την επικοινωνία μεταξύ των αρχών.

Θα πρέπει να εξευρεθεί λύση για τη συγκέντρωση και διαχείριση των πληροφοριών που αναφέρονται ανωτέρω, ενδεχομένως υπό τη μορφή ευρετηρίου που θα καταρτισθεί σε κοινοτικό επίπεδο, το οποίο θα ενημερώνεται συνεχώς και θα περιλαμβάνει πληροφορίες για όλα τα συστήματα αποζημίωσης των κρατών μελών. Όπως αναφέρεται ανωτέρω, πηγή έμπνευσης θα μπορούσε να αποτελέσει η νομοθεσία στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις. Η δημιουργία ενός δικτύου σε επίπεδο εμπειρογνομόνων για να διευκολύνει τη συνεργασία και τις άμεσες επαφές μεταξύ των αρχών των κρατών μελών θα μπορούσε να αποτελέσει συμπληρωματικό θέμα αυτού του ευρετηρίου και να αποδειχθεί χρήσιμη για την εξέταση των αιτήσεων που υποβάλλονται στις διαμεθοριακές καταστάσεις. Σε σχέση με το συγκεκριμένο θέμα, θα μπορούσε επίσης να προβλεφθεί η προσφυγή στο ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις²², για την ανταλλαγή εμπειριών, τον προσδιορισμό προβλημάτων και κυρίως τη βελτίωση της διάδοσης των πληροφοριών.

6.3.3. Το δικαίωμα ακρόασης

Όταν το θύμα επιστρέφει στο κράτος μέλος κατοικίας, μπορεί ενδεχομένως να αντιμετωπίζει δυσκολίες για να τύχει ακρόασης από την παραλήπτρια αρχή. Μία δυνατότητα θα ήταν η συνδρομή σε σχέση με το θέμα αυτό της διαβιβάζουσας αρχής με τη χρήση των σύγχρονων τεχνικών επικοινωνίας. Η διαβιβάζουσα αρχή θα μπορούσε να πράξει τα αναγκαία ώστε το θύμα να γίνει δεκτό από την παραλήπτρια αρχή, για παράδειγμα μέσω τηλεδιάσκεψης.

6.3.4. Λοιπές παρατηρήσεις

Οι προηγούμενοι προβληματισμοί αποδεικνύουν ότι, ουσιαστικά, το "μοντέλο αμοιβαίας συνδρομής" μεταφέρει το διοικητικό βάρος που συνεπάγεται η αίτηση αποζημίωσης σε κάποιο κράτος μέλος από το θύμα στην αρχή του κράτους μέλους κατοικίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η λύση αντικατοπτρίζει εκείνη που επελέγη στην απόφαση πλαίσιο για το καθεστώς των θυμάτων στις ποινικές διαδικασίες. Στη συγκεκριμένη απόφαση πράγματι το θύμα μπορεί να ασκήσει προσφυγή στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους κατοικίας, εφόσον δεν μπόρεσε να το πράξει στο κράτος μέλος τέλεσης της αξιόποινης πράξης. Αυτή η τελευταία προϋπόθεση μπορεί εξίσου να προβλεφθεί στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

²²

Απόφαση αριθ. (ΕΚ)470/2001 του Συμβουλίου της 28ης Μαΐου 2001, ΕΕ L 174, 27.6.2001, σ. 25.

Είναι αυτονόητο ότι, κατά την εφαρμογή αυτού του μοντέλου, τα κράτη μέλη που αναγνωρίζουν επί του παρόντος στα θύματα το δικαίωμα να αποζημιώνονται για αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν στην αλλοδαπή μπορούν να συνεχίσουν να εφαρμόζουν αυτό το δικαίωμα. Επιπλέον, αυτό το μοντέλο δεν εμποδίζει το θύμα να υποβάλει την αίτησή του αποζημίωσης απευθείας στην αρμόδια αρχή του κράτους μέλους στο οποίο τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

Ερώτηση αριθ. 12: Το δικαίωμα του διαμεθοριακού θύματος να επιδιώξει τη συνδρομή αρχής στο κράτος μέλος κατοικίας του, κατά την εξέταση αίτησης αποζημίωσης από άλλο κράτος μέλος, μπορεί να αποτελέσει μέσο για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

6.4. Το μοντέλο διπλής ευθύνης

Μια πιο φιλόδοξη και ευρεία λύση θα ήταν να δοθεί στο θύμα αξιόποινης πράξης το δικαίωμα να αιτείται και να λαμβάνει αποζημίωση σε δύο κράτη μέλη, δηλ. στο κράτος μέλος τέλεσης της αξιόποινης πράξης και στο κράτος μέλος κατοικίας του. Κατ' αυτό τον τρόπο, δύο αρχές σε δύο διαφορετικά κράτη μέλη θα ήταν αρμόδιες, κατά τρόπο αμοιβαία αποκλειστικό, για την αποζημίωση σε συγκεκριμένη περίπτωση, όπου η κάθε μία θα εξέταζε την αίτηση σύμφωνα με τους εθνικούς της κανόνες.

6.4.1. Διοίκηση και συνεργασία μεταξύ αρχών

Εμφανώς, το διοικητικό βάρος από την άποψη των αρχών αποτελεί μικρότερο πρόβλημα για το συγκεκριμένο μοντέλο απ' ότι για το μοντέλο αμοιβαίας συνδρομής, επειδή οι εθνικές αρχές δεν θα χρειαζόταν να συνδράμουν τα θύματα που υποβάλλουν αίτηση σε κάποιο άλλο κράτος μέλος. Το μοντέλο της διπλής ευθύνης δεν καθιστά επίσης αναγκαία την κατάρτιση ευρετηρίου των συστημάτων αποζημίωσης κάθε κράτους μέλους. Κατά συνέπεια, θα ήταν απλούστερο στο σχεδιασμό του, επειδή δεν θα υπήρχε ανάγκη να διορισθούν αρχές διαβίβασης και παραλαβής. Χωρίς την ανάγκη διαβίβασης των αιτήσεων μεταξύ των κρατών μελών, η εξέταση των αιτήσεων θα ήταν αναμφίβολα ταχύτερη, γεγονός που είναι σημαντικό για το θύμα. Εν τούτοις, θα χρειαζόταν πάντα συντονισμός για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο διπλής αποζημίωσης, δηλ. το ενδεχόμενο να ζητείται και να επιτυγχάνεται από το θύμα αποζημίωση σε δύο κράτη μέλη.

Όσον αφορά την έρευνα, η αρχή κάποιου κράτους μέλους μπορεί να αντιμετωπίζει δυσκολίες για να αξιολογήσει επακριβώς το δικαίωμα αποζημίωσης του θύματος όταν η αξιόποινη πράξη έχει τελεσθεί στο εξωτερικό. Πρέπει να βασισθεί σε αστυνομική έκθεση και ενδεχομένως σε ιατρική γνωμάτευση προερχόμενη από άλλο κράτος μέλος. Θα πρέπει ενδεχομένως να ενημερωθεί για το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας που διεξάγεται στο άλλο κράτος μέλος στο οποίο το θύμα αξιόποινης πράξης μπορεί να έχει υποβάλει αγωγή για να ζητήσει αποκατάσταση από το δράστη. Κατά συνέπεια, η υποχρέωση να εξαντληθούν όλα τα άλλα μέσα αποζημίωσης, η οποία ισχύει στα περισσότερα κράτη μέλη, μπορεί να είναι δύσκολο να εφαρμοσθεί.

6.4.2. Επίπεδο αποζημίωσης

Από την άποψη του θύματος, ένα από τα προτερήματα του μοντέλου της διπλής ευθύνης έγκειται σε επίπεδο αποζημίωσης. Ένα διαμεθοριακό θύμα μπορεί να υφίσταται το μεγαλύτερο μέρος της ζημίας στο κράτος μέλος κατοικίας, κυρίως όταν η αξιόποινη πράξη προκαλεί σοβαρότερες ζημίες, όπως η μελλοντική απώλεια εισοδήματος και τα έξοδα μακροχρόνιας νοσηλείας. Η αποζημίωση αυτών των ζημιών μπορεί να ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών λόγω, για παράδειγμα, των διαφορών βιοτικού επιπέδου. Για το θύμα, το γεγονός της αποζημίωσης από το κράτος μέλος κατοικίας μπορεί να οδηγεί σε πιο ορθή αποζημίωση των πραγματικών ζημιών που υπέστη από την αξιόποινη πράξη. Θα υπήρχε ως εκ τούτου μικρότερη ανάγκη εναρμόνισης των συστημάτων αποζημίωσης των κρατών μελών μέσω της δημιουργίας ενός ελάχιστου προτύπου με αυτό το μοντέλο.

Εν τούτοις, η δυνατότητα των θυμάτων να επιλέγουν ελεύθερα το πλέον προνομιούχο γι' αυτά σύστημα μπορεί να έχει άδικα αποτελέσματα. Τοιουτοτρόπως, δύο άτομα που πέτουν θύματα του ίδιου αδικήματος στον ίδιο τόπο μπορούν, πράγματι, να λάβουν πολύ διαφορετικά ποσά αποζημίωσης λόγω των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των συστημάτων αποζημίωσης των αντίστοιχων κρατών μελών κατοικίας. Αυτό το μοντέλο ενέχει τον κίνδυνο να υποχρεώνει το θύμα να αναζητεί ενεργά να υποβάλει αίτηση σύμφωνα με το πλέον προνομιούχο σύστημα από την άποψη των επιπέδων αποζημίωσης.

6.4.3. Δημοσιονομικά θέματα

Οι δημοσιονομικές συνέπειες για κάθε κράτος μέλος είναι εμφανώς δύσκολο να εκτιμηθούν για το συγκεκριμένο μοντέλο, αλλά είναι ελάχιστα πιθανό να είναι αμοιβαίες. Θα ήταν εύκολο να εξευρεθεί το παράδειγμα δύο κρατών μελών μεταξύ των οποίων, για παράδειγμα, οι τουριστικές ροές ή τα ρεύματα εποχιακών εργαζομένων γίνονται βασικά προς τη μία κατεύθυνση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, κατά την καταβολή αποζημίωσης στα διαμεθοριακά θύματα, οι οικονομικές επιπτώσεις για τα δύο κράτη μέλη θα ήταν σχεδόν αντίθετες προς την εφαρμογή της αρχής της δικαιοδοσίας. Η πιθανή αύξηση αιτήσεων για ορισμένα κράτη μέλη είναι δύσκολο να προβλεφθεί, αλλά θα απαιτείτο παρά ταύτα αύξηση των απαραίτητων διοικητικών πόρων.

Ερώτηση αριθ. 13: Η δυνατότητα του θύματος να λάβει κρατική αποζημίωση στο κράτος μέλος κατοικίας καθώς και στο κράτος μέλος τέλεσης της αξιόποινης πράξης μπορεί να αποτελεί ιδιαίτερο μέσο που να διευκολύνει την πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

6.5. Γενικές παρατηρήσεις και συγκρίσεις

Το μοντέλο της "διπλής ευθύνης" φαίνεται απλό και άμεσο και είναι πιο γενναίο για το θύμα αξιόποινης πράξης. Πράγματι, πολλά κράτη μέλη εφαρμόζουν σήμερα αυτό το μοντέλο, προσφέροντας δυνατότητα αποζημίωσης στους υπηκόους ή κατοίκους που έχουν υποστεί ζημία στην αλλοδαπή. Αυτό το μοντέλο θα εξασφάλιζε επίσης την κάλυψη, δια μέσου της ΕΕ, υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στην ΕΕ από το σύστημα τουλάχιστον ενός κράτους μέλους, ανεξάρτητα από το αν αυτοί καλύπτονται από ένα ελάχιστο πρότυπο ή μη. Από την άλλη πλευρά αυτό το μοντέλο, αν καθιερωθεί σε κοινοτικό επίπεδο, μπορεί

να θεωρηθεί λιγότερο ανάλογο από το μοντέλο της αμοιβαίας βοήθειας. Δημιουργεί ορισμένα προβλήματα σε σχέση με την εφαρμογή του, τόσο από την άποψη του θύματος όσο και από αυτήν της διοίκησης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μέχρις ότου το θύμα υποβάλει την αίτησή του, δεν είναι σαφές ποια είναι η αρμόδια για την αποζημίωση αρχή. Στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών, η λύση προβλέπει λιγότερη αμοιβαιότητα από την εφαρμογή της αρχής της δικαιοδοσίας. Αντιθέτως, για να αποφευχθούν τα άδικα αποτελέσματα στις διαμεθοριακές καταστάσεις, το μοντέλο αμοιβαίας συνδρομής θα επέβαλε ασύγκριτα μεγαλύτερη εναρμόνιση των επιπέδων αποζημίωσης.

Σύμφωνα με την αρχή ότι είναι προτιμότερο να βασισθούμε στα ήδη υπάρχοντα στα κράτη μέλη, φαίνεται ότι το μοντέλο της αμοιβαίας συνδρομής είναι καταλληλότερο. Όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν σήμερα την αρχή της δικαιοδοσίας, ακόμα και με ορισμένες τροποποιήσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι το μοντέλο της αμοιβαίας συνδρομής δεν θα εμπόδιζε βεβαίως τα κράτη μέλη που αποζημιώνουν σήμερα τους υπηκόους ή κατοίκους που πέτουν θύματα αξιόποινης πράξης στην αλλοδαπή να συνεχίσουν να το πράττουν και δεν θα εμπόδιζε επίσης τα άλλα κράτη μέλη να θεσπίσουν αυτή τη δυνατότητα. Το μοντέλο της αμοιβαίας συνδρομής δεν επιβάλλει συνεπώς την ελάχιστη τροποποίηση των ισχυουσών πρακτικών, αλλά μάλλον την ανάληψη συμπληρωματικής ευθύνης για τη συνδρομή διαμεθοριακών θυμάτων. Αυτό το τελευταίο σημείο αποτελεί πιθανόν τον πυρήνα του προβλήματος: οι αρχές των κρατών μελών είναι σε θέση να αναλάβουν αυτή την αρμοδιότητα ή θα πρέπει να υπάρξουν περαιτέρω διοικητικοί πόροι;

Ερώτηση αριθ. 14: Ποιές άλλες λύσεις πέραν αυτών που αναλύονται στο παρόν έγγραφο μπορούν να προβλεφθούν για να διευκολυνθεί η πρόσβαση των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση;

6.6. Οριζόντια προβλήματα εφαρμογής

6.6.1. Εναρμονισμένα έντυπα αιτήσεων

Στο πλαίσιο των δύο αυτών μοντέλων, πρέπει να προβλεφθεί η δυνατότητα να δημιουργηθούν, σε όλες τις γλώσσες της Κοινότητας, εναρμονισμένα έντυπα που να χρησιμοποιούνται από τα θύματα αξιόποινης πράξης, ανεξαρτήτως του κράτους μέλους στο οποίο υποβάλουν την αίτησή τους. Πρέπει εν τούτοις να έχουμε επίγνωση των ορίων αυτών των εντύπων επειδή, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αιτήσεις πρέπει να συνοδεύονται από αστυνομικές και ιατρικές εκθέσεις οι οποίες, πράγματι, αποτελούν τα πλέον σημαντικά στοιχεία της αίτησης. Επιπλέον, τα επί του παρόντος χρησιμοποιούμενα έντυπα στα κράτη μέλη διαφέρουν κατά πολύ, επειδή αντανακλούν τις διαφορές που υπάρχουν όσον αφορά τους εθνικούς κανόνες αποζημίωσης. Εν τούτοις, η δημιουργία εναρμονισμένων εντύπων που να χρησιμοποιούνται από όλα τα θύματα ανεξαρτήτως του κράτους μέλους στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση, πρέπει να διευκολυνθεί με ένα μεγαλύτερο βαθμό εναρμόνισης, χάρη στην εφαρμογή ενός κοινού ελάχιστου προτύπου.

Ερώτηση αριθ. 15: Πρέπει να δημιουργηθούν εναρμονισμένα έντυπα που να χρησιμοποιούνται για τις αιτήσεις κρατικής αποζημίωσης σε όλα τα κράτη μέλη;

6.6.2. *Ενημέρωση του πολίτη*

Ένα απαραίτητο στοιχείο για την εφαρμογή ενός εκ των δύο μοντέλων είναι η εμπειριστατωμένη και εύκολα προσπελάσιμη ενημέρωση των πολιτών. Πρέπει να πραγματοποιηθούν σε όλα τα επίπεδα - ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό - εκστρατείες ενημέρωσης των οποίων η αποτελεσματικότητα θα είναι μεγαλύτερη εφόσον διεξαχθούν τουλάχιστον σε όλες τις γλώσσες της Κοινότητας. Όσον αφορά τα κοινά κανονιστικά μέτρα, θα μπορούσε να προβλεφθεί η υποχρέωση όλων των αστυνομικών αρχών της ΕΕ να παρέχουν πληροφορίες για τα δικαιώματα κρατικής αποζημίωσης των θυμάτων, σε όλες τις γλώσσες. Κατά τα λοιπά, αυτή η υποχρέωση υπάρχει ήδη σε πολλά κράτη μέλη. Αυτές οι πληροφορίες θα μπορούν, για παράδειγμα, να αφορούν τις δυνατότητες αποζημίωσης που υπάρχουν και τις λεπτομέρειες υποβολής αίτησης προσδιορίζοντας κυρίως τις αρμόδιες αρχές καθώς και τις διαδικασίες αίτησης και τις πληροφορίες που πρέπει να συνοδεύουν την αίτηση αυτή.

Η συνεργασία μεταξύ εθνικών αρχών η οποία προβλέπεται από το μοντέλο της αμοιβαίας συνδρομής θα είναι επίσης χρήσιμη για την αμοιβαία κατανόηση των συστημάτων των διαφόρων κρατών μελών. Το ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για τη βελτίωση της διάδοσης των πληροφοριών σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Τέλος, πρέπει να αναφερθεί η δράση των μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως οι ομάδες υποστήριξης των θυμάτων, οι οποίες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για τη βελτίωση της πρόσβασης των θυμάτων στην πληροφόρηση.

7. **ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ**

Η επισκόπηση των συστημάτων κρατικής αποζημίωσης που υπάρχουν στα κράτη μέλη και η μελέτη των πιθανών μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις διαμεθοριακές καταστάσεις, επιβεβαιώνει ότι η κοινοτική πρωτοβουλία για την αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιώντας πράξεις μπορεί πράγματι να προσφέρει πραγματική προστιθέμενη αξία. Μια πρωτοβουλία αυτού του είδους μπορεί να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, δημιουργώντας ένα βασικό επίπεδο προστασίας για όλους τους κατοίκους της ΕΕ, εύκολα προσπελάσιμο ανεξάρτητα από το κράτος της ΕΕ στο οποίο έπεσαν θύματα αξιόποινης πράξης.

Όσον αφορά την ενδεχόμενη εφαρμογή ενός κοινού ελάχιστου προτύπου, είναι εμφανές ότι κάθε στοιχείο ενός τέτοιου προτύπου δημιουργεί ορισμένους προβληματισμούς οι οποίοι είναι από τη φύση τους δύσκολοι και φέρουν επίσης στο φως τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κρατών μελών. Δεν πρέπει εν τούτοις να επιτρέψουμε σε αυτές τις δυσκολίες να σκιάσουν τη σημασία και την ανάγκη επίτευξης των στόχων ενός κοινού ελάχιστου προτύπου. Ειδικότερα αυτοί οι προβληματισμοί αποκάλυψαν ότι, σε σχέση με τα περισσότερα κριτήρια που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε ένα ελάχιστο πρότυπο, οι διαμεθοριακές καταστάσεις προσφέρονται ιδιαίτερα για την αξιολόγηση διαφόρων λύσεων.

Ο στόχος που έγκειται στη βελτίωση της πρόσβασης των διαμεθοριακών θυμάτων στην κρατική αποζημίωση φαίνεται πιο άμεσος. Πρέπει να σημειωθεί ότι το επίπεδο εναρμόνισης που θα μπορούσε να επιτευχθεί χάρη σε ένα ελάχιστο πρότυπο επηρεάζει ισχυρά την επιλογή λύσεων που επιτρέπουν την επίτευξη αυτού του

στόχου και επιβεβαιώνει συνεπώς ότι οι στόχοι που συνίστανται στο να δημιουργηθεί ένα δίκτυο ασφάλειας και να περιορισθούν τα άδικα αποτελέσματα συνδέονται στενά με το στόχο της διευκόλυνσης της πρόσβασης του διαμεθοριακού θύματος στην κρατική αποζημίωση.

Ανεξάρτητα από τα προβλήματα που συνδέονται άμεσα με τη δημιουργία ενός ελάχιστου προτύπου και τη βελτίωση της κατάστασης του διαμεθοριακού θύματος, υπάρχουν και άλλοι προβληματισμοί γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Τοιουτοτρόπως, για ορισμένα κράτη μέλη, η παροχή της δυνατότητας στα θύματα αξιοποιούνων πράξεων να λάβουν ευκολότερα κρατική αποζημίωση θα απαιτήσει αύξηση των δημοσιονομικών και διοικητικών πόρων σε σχέση με τους ήδη υπάρχοντες. Αν και αυτά τα προβλήματα αναλύθηκαν εν συντομία στη συγκεκριμένη Πράσινη Βίβλο, επειδή δεν θα ήταν λογικό για την Επιτροπή να ξεκινήσει διαβούλευση για το σχετικό θέμα, η Επιτροπή αναγνωρίζει σαφώς τη σπουδαιότητα αυτών των προβληματισμών.

Εν τούτοις, σαν τελική παρατήρηση, η Επιτροπή επιθυμεί να τονίσει την ανάγκη εκμετάλλευσης αυτής της ευκαιρίας για να πραγματοποιηθούν νέες πρόοδοι όσον αφορά την κρατική αποζημίωση των θυμάτων αξιοποιούνων πράξεων. Από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1983, η οποία αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα προς τη θέσπιση ελάχιστων συγκλινουσών διατάξεων, έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές πρόοδοι όσον αφορά την κατανόηση και τη φροντίδα της κατάστασης των θυμάτων αξιοποιούνων πράξεων. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ορίσει σαν στόχο τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Φαίνεται ότι υπάρχουν τώρα οι απαραίτητες προϋποθέσεις για να επιτευχθούν, σε κοινοτικό επίπεδο, φιλόδοξοι στόχοι προς όφελος των θυμάτων αξιοποιούνων πράξεων.

Η ανάγκη να μελετηθεί προσεκτικά ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να σχεδιασθούν συγκεκριμένα μέτρα αποδεικνύει ότι, για να πραγματοποιηθούν όλες οι δυνατές πρόοδοι στο συγκεκριμένο τομέα, είναι απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων στη διαβούλευση για την Πράσινη Βίβλο.